

EL VALENCIÀ MODERN. ANTECEDENTS, FORMACIÓ, ASSOLIMENTS, PROPOSTES DE MILLORA I APLICACIONS SOCIALS

Taula de Filologia Valenciana

RESUM

La primera finalitat del treball és descriure com ha evolucionat el valencià culte entre la Renaixença i l'actualitat. La causa de l'estudi és la necessitat de rectificar la concepció predominant, que té poc en compte els factors següents: valors positius de la Renaixença i regionalisme del Noucentisme de Catalunya (§1.2); el model lingüístic identificador i assimilable de Sanchis (1950) i la separació progressiva de l'editorial Torre, que culmina en el model hegemònic dels sixty i els setanta (§1.3); factors sociolingüístics que supediten el valencianisme a la política espanyola (§1.4); la recuperació del fil de la Renaixença a partir de 1984 (§1.5); i característiques poc positives del català noucentista (§1.6–§1.8). La interpretació del passat (§1) desemboca en els objectius que convindria assolir en el futur (§2). Els objectius estan distribuïts en quatre nivells: objectius finals (§2.1), naturalesa del valencià (§2.2), objectius a termini mitjà (§2.3) i objectius en l'ensenyament del valencià (§2.4).

ABSTRACT

Our first goal is to explore how the educated Valencian language has evolved from the “Renaixença” period until our time. The reason for this research lies on what is felt as a need to correct mainstream ideas on the language. These ideas do not take the following important factors into account: positive values in the “Renaixença” ideology and the localist scope of Catalanian “Noucentisme” movement (§1.2); Sanchis Guarner’s language model (1950) as an identity marker easy to assimilate versus the model fostered by Torre Publishing House, which led to the assumption of the language model in 1960s and 1970s (§1.3); sociolinguistic factors that made Valencianism abide by Spain’s political priorities (§1.4); a reappraisal of “Renaixença” since 1984 (§1.5); and rather negative values in “Noucentisme” model for the Catalan language (§1.6–§1.8). Interpreting the past (§1) leads to the objectives to be fulfilled in the future (§2). These objectives are split into four levels: ultimate objectives (§2.1), fundamental features of Valencian (§2.2), mid-term objectives (§2.3) and objectives in teaching Valencian (§2.4).

PARAULES CLAU: normativa, criteris de la normativa, història lingüística, sociolingüística, planificació, didàctica de la llengua, evolució de les llengües

KEYWORDS: standards, criteria of the regulations, history, linguistics, sociolinguistics, planning, language teaching, evolution of languages

La primera finalitat de la investigació és descriure com ha evolucionat el valencià culte entre la Renaixença i l'actualitat. La causa de l'estudi està en el fet que la concepció que predomina considera poc tota una sèrie de factors. Així, la Renaixença té més factors positius dels que li solem atribuir, tant en els criteris lingüístics com en el model lingüístic que progressivament anà construint (§1.2). En canvi, el Noucentisme de Catalunya va introduir una visió fragmentada de la llengua (§1.2). Entre 1902 i 1939, el valencianisme aplicà els criteris de la Renaixença a la prosa i als periòdics, model que Sanchis (1950) intentà reglamentar. Això no obstant, l'editorial Torre es va separar sensiblement d'eixe model i, correlativament, s'acostà al model noucentista, procés que es va fer hegemònic en els sixty i els setanta (§1.3). Aquella evolució lingüística va anar acompanyada d'una sèrie de factors socials i polítics que tingueren com a conseqüència supeditar el valencianisme a les necessitats i les conveniències de la política espanyola (§1.4). La reacció contra eixa evolució comença amb Polanco (1984) i segueix pels noranta i el principi del segle XXI (§1.5).

La supeditació del valencià culte al català noucentista aconsella estudiar com era eixa ideologia i quines conseqüències tingué en els dos primers terços del segle XX (§1.6). La visió panoràmica es completa amb reaccions recents contra eixe model lingüístic (§1.7) i amb més característiques del català post-noucentista (§1.8).

La interpretació del passat (§1) permet deduir i fonamentar quins són els objectius i els mitjans que el valencianisme hauria de buscar en el futur (§2). En primer lloc, apareixeran els objectius finals (§2.1), els quals van seguits per una qüestió molt important: una proposta sobre la naturalesa del valencià (§2.2). Eixa perspectiva general anirà seguida per dos concrecions: els objectius que hauríem d'assolir a termini mitjà (§2.3) i què hauria de buscar l'ensenyament del valencià i com ho hauria d'assolir (§2.4).

La investigació que Taula de Filologia Valenciana presenta ací són les bases per a coordinar els seus membres, que són docents, lingüistes, sociolingüistes,

historiadors de la literatura, professionals de la llengua i, en general, intel·lectuals compromesos en la vitalitat i en la qualitat del valencià.

1. HISTÒRIA MODERNA DEL VALENCIÀ: VISIÓ PANORÀMICA

1.1. DELS ORÍGENS AL SEGLE XIX

A l'Edat Mitjana, la unió política entre Catalunya i Aragó va ser un bon exemple de respecte lingüístic. Realment, ni Catalunya ni Aragó va intentar imposar la seua llengua a l'altre país. Com ara, els funcionaris dels comtes de Barcelona i reis d'Aragó havien de conèixer el català i l'aragonés, i redactaven en aragonés els documents destinats a Aragó i, en català, els documents que havien d'anar a Catalunya. La formació del Regne de València va augmentar el caràcter federal de la Corona d'Aragó i, l'estructuració social del poble valencià durant els segles XIII i XIV, va reproduir l'actitud lingüística de Catalunya davant d'Aragó. Així, els funcionaris valencians medievals escrivien en la seua llengua els documents que anaven a terres aragoneses i, els funcionaris aragonesos, contestaven en aragonés; i viceversa. Podríem dir que el respecte lingüístic entre els regnes de València i d'Aragó era ben alt. En realitat, no estaria fora de lloc comentar que els nostres avantpassats medievals no coneixien la paraula *internacionalisme*, però ausades que practicaven el seu valor quan usaven les llengües de la manera descrita.

Quan es produïx la unió de la Corona d'Aragó i la Corona de Castella, la dinàmica no va ser la mateixa. La descompensació de la població peninsular (molt més alta la castellana) i el descobriment d'Amèrica varen decantar el centre de la federació política cap a la part castellana. A més, hi hagué una pressió per a assimilar l'aragonés al castellà i posar la llengua castellana per damunt de la nostra. Eixa actitud sociolingüística, agreujada per avatars històrics interns

que no cal tractar ací, va motivar que durant els segles XVI i XVII hi haguera una reducció de la producció literària en valencià i, paral·lelament, apareixen els primers símptomes de supeditació del valencià culte al castellà culte, com ara en l'ortografia.

La guerra de Successió va canviar el curs de la història. L'abolició de totes les estructures polítiques i administratives de la Corona d'Aragó anà unida a la voluntat d'aconseguir que el castellà fóra la llengua oficial (l'única llengua oficial) de la federació aragonesa, cosa que comportava marginar la llengua oficial del Regne de València, del Regne de Mallorca i del Principat de Catalunya.

En el segle XVIII, l'expulsió del valencià de les institucions públiques i la formació escolar en castellà varen afavorir que anara perdent-se la coneixença i el domini del valencià culte tradicional. Eixe retrocés desembocà en dos processos previsibles: la tendència a substituir l'ortografia valenciana per la castellana i, en general, la influència de la llengua dominant sobre els escrits en valencià. Cap a 1800, la supeditació ortogràfica al castellà ja era molt majoritària (Martí Mestre 1994). A més, el fet de no tindre com a referent el valencià històric facilità que els escrits en valencià no solament foren molt permeables al model del castellà, sinó també a les característiques lingüístiques locals de l'escriptor. Tot plegat, va trencar la perduració i reproducció del valencià culte tradicional. Cal afegir que, eixe procés, també és comú a les Illes Balears i a Catalunya, de tal manera que, cap a 1800, la llengua culta unitària havia sigut substituïda per la tendència a formar tres models lingüístics diferents, u per a cada capital (Palma, València i Barcelona, Rafanell 2000: 185).

1.2. LA RENAIXENÇA I EL TRENCAMENT DEL NOUCENTISME

Gràcies a minories molt reduïdes, el coneixement del passat no acabà de desaparèixer i, això, va permetre que a mitjan segle XIX començara el moviment

social conegut com a *Renaixença*, comú a les Illes Balears, València i Catalunya (i també Occitània, sobretot la part de Provença). La primera finalitat de la Renaixença era recuperar el coneixement del passat i, alhora, dignificar la percepció de la llengua pròpia, cosa que comportava recobrar el model culte tradicional i fer que hi haguera continuïtat entre el passat i el present. Cap a 1900, el moviment havia triomfat en Catalunya i havia aconseguit que, en la societat valenciana, el valencià no fóra una llengua del tot menyspreada. Però el moviment culte valencià va influir poc (com a mínim en el vessant ortogràfic) en el model lingüístic de les publicacions populars (com ara les revistes i les obres de teatre, que tenien molta incidència social).

La proposta lingüística elaborada per la Renaixença responia a criteris explícits, exposats en Bofarull i Blanch (1867: 67) i acceptats explícitament en altres llocs (com ara en la gramàtica valenciana de Nebot 1894: 121; vegeu l'anàlisi de Saragossà 2007: §3.2.3). En síntesi, l'actitud de la Renaixença responia a dos criteris: tindre molt en compte la llengua viva i recuperar la dignitat del model històric. La conjunció d'eixos dos criteris generals va desembocar en la possibilitat d'elaborar un model lingüístic en què els balears, els valencians i els catalans substituïrem la disgregació del segle XVIII per la confluència. De fet, a mesura que passa la segona mitat del segle XIX hi han passes significatives cap a la convergència, tant entre els autors valencians (com ara Teodor Llorente o Constantí Llombart) com entre els millors autors catalans (com ara Jacint Verdaguer).

En el primer terç del segle XX, els escriptors valencians acaben de recuperar l'ortografia històrica (acord de Castelló, 1932) i tendixen a aplicar a la narrativa i a l'assaig els dos criteris lingüístics fonamentals que Teodor Llorente havia tingut en compte en la confecció d'un llenguatge poètic. En canvi, l'evolució de Catalunya va ser diferent en eixe període, especialment durant el Noucentisme. La puixança i el triomf del catalanisme i el fet que els balears i els valencians no anàvem al mateix ritme que ells va afavorir un procés comprensible: moltes

característiques del català col·loquial de l'àrea de Barcelona passaren a formar part de la llengua culta. En eixa evolució, hi havia un factor molt disgregador: la flexió verbal de la Catalunya oriental (*jo neixo, que jo neixi*), que és prou diferent de la clàssica (*jo nasc, que jo nasca*). La decisió d'elaborar un català culte que tinguera com a pal de paller el català viu de la Catalunya oriental fragmentava la llengua culta i obligava a formar tres models cultes diferents, u per als balears, u per als valencians i u per als catalans. Eixa decisió anava unida a un agreujant: el fet que els autors noucentistes més influents tenien una concepció del català culte prou diferent de la que havien practicat els millors autors de la Renaixença i els seus hereus. Més avant, desplegem eixe tema (§1.6–§1.8).

1.3. D'UNA LLENGUA ASSIMILABLE (SANCHIS 1950) A UN MODEL REMARCABLEMENT SEPARAT DE L'ORALITAT

El franquisme va tallar quasi de soca-rel els fruits que s'havien aconseguit durant el primer terç del segle XX, modestos entre els valencians i molt importants en Catalunya. Reduït el valencianisme a un grapat de persones, durant els anys cinquanta es varen produir canvis significatius en el model lingüístic que adquirí més prestigi. Com en els bons autors de la Renaixença, surava la voluntat de coordinar-se amb Catalunya. Però la diferència de pes tan forta que hi havia va fer que, mentres els escriptors valencians recuperaven paraules i construccions de la llengua clàssica, els catalans no actuaven de la mateixa manera. Així, el valencià culte comença a practicar la flexió verbal clàssica (*preferesc, que jo preferesca, nasc, que jo nasca*); en canvi, Catalunya seguia usant la flexió fonamentada en el català col·loquial de Barcelona (*prefereixo, que jo prefereixi, neixo, que jo neixi*). Un altre exemple: mentres el valencià literari recuperava els adjectius demostratius reforçats (*aquest*) i fins i tot bandejava després de 1960 les formes simples (que durant tota la història han sigut pròpies de tota la llengua culta),

la llengua escrita de Catalunya substituïa els tres graus (que el català culte havia potenciat abans de 1939) pels dos graus (*aquest* i *aquell*) de l'àrea de Barcelona.

Convé precisar que, tot eixe procés, es va desenvolupar perquè els autors que predominaren en els anys cinquanta no varen ser els dos lingüistes que els valencians teníem aleshores (Josep Giner i Sanchis Guarner), sinó els escriptors aplegats en l'editorial Torre (com ara Xavier Casp i Joan Fuster). Giner tenia una concepció del valencià culte que, ultra estar lligada al model lingüístic predominant del primer terç del segle XX, era enormement social (i, per tant, ben poc fonamentalista). Sanchis Guarner, a més de buscar uns objectius lingüístics tan socials com els de Giner, estava vinculat a la ideologia lingüística de la Renaixença gràcies a la formació que rebé de la persona que el va criar i educar (un oncle seu, Sanchis Sivera, nascut en 1867), igual que el menorquí Francesc de Borja Moll estava unit a la Renaixença per la formació que li va donar el seu mestre i tutor, el mallorquí Antoni Maria Alcover (nascut en 1862).

El tàndem format per Sanchis i Moll discrepava notablement de la concepció tirant a elitista i centralista d'una part dels autors noucentistes i els seus hereus (com ara Carles Riba –president de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans en els anys cinquanta– i Ramon Aramon –secretari general de l'Institut d'Estudis Catalans durant quaranta-set anys, entre 1942 i 1989–). La concepció que Sanchis (1950) tenia de la llengua culta era extraordinàriament positiva, ja que era un model que era aplicable tant a l'escriptura com a l'oralitat. Moll va influir molt sobre Mallorca (amb la intervenció activa de Sanchis durant els setze anys que visqué en Palma). En canvi, el retorn de l'intel·lectual valencià a la ciutat de València (en 1959) va ser eclipsat per la incidència de Joan Fuster en el valencianisme.

Durant els anys sixty i setanta, l'evolució lingüística descrita desembocà en un valencià culte remarcablement allunyat del valencià viu i, sobretot, poc apte per a la llengua oral pública (com ara per a fer classes o per a desplegar un discurs polític). Fa la impressió que hom elaborava una llengua culta sen-

se tindre en compte les necessitats de la llengua oral. D'eixa manera, les formes vives del pretèrit imperfet de subjuntiu (*que jo pensara*) eren substituïdes per unes formes tan inaplicables a la llengua oral actual com les clàssiques (*que jo pensàs*). En els sixanta i els setanta, els pocs valencians que escrivíem en valencià parlàvem d'una manera i, en posar-nos a escriure, canviàvem el model lingüístic d'una manera forta. Eixa separació dificultava molt una relació indispensable: la influència mútua i estreta que ha d'existir entre la llengua viva i el model considerat culte. Sense una relació bidireccional, difícilment es pot construir un model lingüístic real (és a dir, un model que siga aplicable –i que s'aplique– a la comunicació lingüística, especialment a la comunicació oral). En paraules de Josep Lacreu:

1. Font del valencià literari dels anys cinquanta.
  - a. Els escriptors valencians de postguerra descobreixen la llengua literària. Però no la dels seus antecessors dels anys trenta, sinó la dels magnífics escriptors catalans contemporanis. És una descoberta que enlluerna la majoria dels escriptors valencians. I, lògicament, la seua llengua traspua l'estètica dels models de referència dominants. (Lacreu 2002: 249).

Hauríem de matisar que el problema no era l'estètica, sinó el model lingüístic, que sempre està format per paraules i construccions. A més, els escriptors valencians dels anys cinquanta tenien ben a l'abast la gramàtica de Sanchis (que degué transcendir ben poc) i els escrits de Giner (que degueren tindre la mateixa sort).¹

---

¹ Josep Giner va influir en la ideologia d'Enric Valor i de Francesc Ferrer Pastor, autors de gramàtiques i de diccionaris importants.

1.4. ELS PAÏSOS CATALANS I LA SUPEDITACIÓ DEL VALENCIÀ A LA POLÍTIKA ESPANYOLA

La llengua i la societat són inseparables com a regla general. En el nostre cas, el procés lingüístic acabat de descriure anava unit a una proposta política: al costat de la vinculació lingüística i cultural dels balears, els valencians i els catalans, el valencianisme predominant dels sixty va buscar una coordinació política amb els balears i amb els catalans. En el camp polític, els principis varen ser els mateixos que en la llengua: el predomini tan fort de Catalunya va comportar que el nom del territori fóra *els Països Catalans* i, per a l'idioma, *llengua catalana*. Una part minoritària del valencianisme no va acceptar eixes propostes (i no solament per la dreta, com ara el jove Josep Vicent Marqués). Per una altra banda, la poca consideració del valencianisme anterior a 1939 anà unida a una infravaloració del període comprés entre 1850 i 1939. Uns autors eren ignorats; uns altres eren marginats; i, les seues aportacions, molt poc apreciades. En definitiva, la relació era similar a la que hi havia hagut en Catalunya entre el Noucentisme i els seus predecessors de la Renaixença i el Modernisme.

L'oposició del valencianisme al franquisme va fer que les propostes del valencianisme majoritari no foren negades públicament per l'esquerra espanyola dels anys setanta. En canvi, la dreta no solament les va rebutjar, sinó que va aprofitar l'oposició a eixes idees per a combatre l'esquerra. Hem arribat als enfrontaments socials (coneguts com a «batalla de València») pels símbols valencians i per la interpretació de la naturalesa del valencià (en particular la classe de vinculació que hi ha –i que hauria d'haver en el futur– entre el balear, el valencià i el català). D'eixa manera, les senyes d'identitat del poble valencià deixaven de ser una qüestió potencialment comuna a tota la societat valenciana i es supeditaven als interessos particulars dels partits polítics espanyols.

Els primers perjudicats per aquell procés varen ser el poble valencià i el valencià. La societat valenciana va perdre perquè patí una fractura social. Pel que

fa al valencià, el procés dificultà la recuperació del seu prestigi social i, sobretot, l'augment del seu ús públic: si la interpretació de la naturalesa del valencià causava la divisió entre els valencians, era preferible ignorar-lo i usar la llengua que no generava problemes socials (el castellà). D'aquell enfrontament social, també va eixir molt mal parat el valencianisme polític, que es va quedar en la marginalitat (d'on encara no ha acabat d'eixir). Per una altra banda, a la vista de l'evolució que hi ha hagut en els anys noranta i en la primera dècada del segle XXI convindria preguntar-se fins a quin punt tot aquell procés també ha repercutit negativament en els vots de l'esquerra espanyola i positivament en la dreta.

1.5. LA RECUPERACIÓ DEL FIL DE LA RENAIXENÇA VALENCIANA

La reacció contra la situació descrita comença en els anys huitanta. En 1984, un lingüista valencià jove, Lluís Polanco, va publicar un treball llarg en què descrivia i exemplificava les característiques negatives del valencià culte dels anys sixty i setanta. Les conclusions a què arriba Polanco tenen continuïtat en les reflexions teòriques i la proposta de model lingüístic que Toni Mollà va fer per a Canal 9 (treball publicat en 1990). Al cap de dos anys d'haver eixit la investigació de Polanco, dos sociòlegs (Damià Mollà i Eduard Mira) publiquen un assaig (*De impura natione*, 1986) en què indiquen com de necessari és recuperar la unitat del valencianisme i superar la divisió de la societat valenciana. Poc després, seguiran pel mateix camí tres autors de la Facultat de Dret de la Universitat de València (Agustí Colomer, Vicent Franch i Miquel Nadal) i un historiador de l'art (Rafa Company) en el llibre *Document 88*, de 1988. En 1990, l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana publica el llibre *La llengua als mitjans de comunicació*, que conté treballs importants (Casanova 1990; Polanco 1990 i 1990b). En els anys noranta, la reflexió arriba al valencianisme polític (congrés de 1996 de la Unitat del Poble Valencià, que esdevé el Bloc Naciona-

lista Valencià en 1997). Mentrestant, la restitució del valencià a l'escola demana llibres de lectura, cosa que potencia que, en els noranta, apareguen narradors valencians, els quals produïxen un cert acostament entre el valencià popular i la llengua considerada culta.

Les paraules del paràgraf anterior podrien fer pensar que l'evolució dins del valencianisme era ràpida. Però la realitat no era eixa. Certament, els historiadors han mostrat que la Renaixença valenciana no va ser com l'havíem interpretada en el segon terç del segle XX (Manuel Martí, Ferran Argilés); els sociòlegs han fet aportacions importants (Antonio Ariño, Gil-Manuel Hernández, Rafael Castelló); tant en la llengua com en la literatura, han aparegut treballs renovadors (Emili Casanova, Antoni López Quiles, Rafael Roca...); recentment, Boira (2007) ha mostrat que l'Exposició de 1909 era catalanòfila, contra la valoració despectiva que va fer Fuster en 1962; o des de 1994 Gil-Manuel Hernández dirigeix la publicació anual *Revista d'Estudis Fallers. Quaderns d'Investigació Social de la Festa*. Però els moviments socials costen de canviar i, entre els intel·lectuals, la capacitat d'autocrítica no és tan gran com seria desitjable. Com ara, el silenci que hi hagué davant del treball de Polanco (1984) és eloqüent; un altre exemple: la formació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua hauria d'haver sigut ben rebuda perquè era útil per a superar la fractura social i, alhora, dificultava la supeditació de la normativa lingüística valenciana als interessos del bipartidisme polític espanyol; en canvi, va alçar unes polèmiques lamentables (lamentables no per polemitzar, sinó per l'altura intel·lectual d'una bona part dels escrits publicats en la premsa).

En la primera dècada del segle XXI, més que canvis significatius en el valencianisme hi ha silenci. Silenci i, també, ambigüitat. Les qüestions crucials no es solen explicitar (ni per tant debatre), sobretot la interpretació de la naturalesa del valencià: ¿què és prioritari, l'ús social del valencià i la identificació com a valencians i amb el valencià, o la unitat lingüística del balear, el valencià i el català?; ¿i què comporta en les accions de la vida quotidiana la prioritat

amb què ens comprometem? La indeterminació del «Tu ja m'entens» (que denunciava en els anys huitanta el sociolingüista Lluís Vicent Aracil) deu ser ara més activa que aleshores, de tal manera que deuen ser molts els qui no saben dir quins objectius comporta per a ells el valencianisme i, *especialment*, quina importància té cada objectiu (és a dir, en quina jerarquia es troben). Al costat d'eixa situació inquietant, en els sectors que argumenten més poc són perceptibles reaccions que voldrien fer retrocedir les conquestes lingüístiques dels anys noranta (com ara en l'ús de *tenir*, que en el fons és una forma tan anacrònica com *ésser*, *valer* o *caler*, contra les formes regulars *tindre*, *ser*, *valdre* i *caldre*, Saragossà 2003: §6.3.8).

1.6. LA LLENGUA CULTA DE CATALUNYA DURANT EL SEGLE XX

La visió panoràmica que hem desplegat s'ha de completar amb un comentari sobre el model lingüístic que ha predominat en Catalunya durant el segle XX, ja que, tal com hem comentat més amunt (§1.3), ha influït sobre el valencià. L'elitisme i la desconfiança en la gent del carrer d'una part dels noucentistes (començant per Eugeni d'Ors) va generar un model lingüístic artificios i poc natural. En la valoració de l'artificiositat, hem de tindre en compte que el llenguatge és inseparable del coneixement humà, de tal manera que els models lingüístics cultes artificiosos solen violar principis i normes gramaticals. Eixa conseqüència té un resultat inevitable: la violentació de les normes gramaticals dificulta la identificació, l'assimilació i l'ús d'eixos models.

En el cas d'ara, la desconfiança en la llengua parlada va fer que els noucentistes més influents no prengueren un camí molt simple i molt eficaç: mitificar unes quantes dotzenes de constituents lingüístics que diguen tots els parlants i que siguin diferents dels que té el castellà (com ara *prou*, o la dualitat *gens* i *cap*, o l'adjectiu *mitjan* –a *mitjan camí*–, etc.). És pràcticament una obvies-

tat que, si mitifiquem constituents que diem tots i que divergixen del castellà (com ara *la galta* contra *la mejilla*, *el dinar* –forma de l’infinitiu– contra *la comida* –forma del participi–, etc.), potenciarem la confiança en la nostra llengua i en els nostres pobles.

En compte d’eixa opció, el camí predominant va ser crear el mite que la llengua parlada estaria corrompuda. Saragossà (2007: §1.2.2) ha comentat com ha descrit recentment un membre de la Secció Filològica de l’Institut d’Estudis Catalans aquella concepció. Mirem unes quantes opinions sobre la llengua parlada:

2. El Noucentisme predominant davant del català parlat (*a-f*) i davant del passat (*g-h*).
  - a. La llengua entranyable però envilida que es parlava.
  - b. Una llengua no ensenyada a l’escola, degradada en els usos familiar i civil.
  - c. El català que ara es parla era un instrument barroer sense ductilitat ni finesa.
  - d. La castellanitzada societat civil catalana.
  - e. Carner admirava molt la llengua de Costa i Llobera, i pensava que el seu «llenguatge no és mallorquí, sinó bell català». [és a dir, si és mallorquí ha de ser lleig].
  - f. La consciència lingüística dels parlants, sense regles, sense escoles, no és de fiar, que sovint el que ells diuen de la manera més natural és el més corrupte, un error que cal extirpar, una impuresa que cal llevar.
  - g. La tradició de la decadència, neulida i voluntàriament acastellanada.
  - h. Els escriptors joves [del Noucentisme] tenien per inevitable i coherent prescindir del llegat dels escriptors més grans, de la tradició literària del XIX, Maragall inclòs.

Com és natural, dos-cents anys d’exclusió de l’oficialitat havien de tindre conseqüències negatives sobre la llengua parlada. Però també és veritat que, al llarg dels segles XVIII i XIX (i també el XX), les paraules fonamentals, les es-

estructures flexives bàsiques i les propietats sil·làbiques centrals es mantenen en totes les parts de la llengua. Potser no seria exagerat dir que, per cada pèrdua, al llarg de tres-cents anys hi han 99 conservacions i creacions (sobretot en les parts estructurals de la llengua). En eixos tres segles, el problema normatiu important és la disgregació del segle XVIII, i no les deformacions lingüístiques per la supeditació política al castellà. A més, les diferències entre la llengua parlada i el castellà són increïblement fortes en el lèxic bàsic, en la flexió i en la fonètica com a conseqüència de l'origen de la llengua (molt lligat a l'occità per les relacions socials que la Catalunya pirinenca tingué entre els segles VIII i XII amb el Llenguadoc i amb Gascunya, diversament del castellà i del galaicoportugués).

El fet de considerar poc que una llengua és sobretot un conjunt d'estructures lingüístiques i el fet de substituir les estructures lingüístiques i la confiança en la llengua parlada pel mite de la corrupció degueren afavorir que, entre els correctors, anaren escampant-se normes i normes que no estaven escrites en cap lloc ni, per tant, fonamentades i defensades en escrits públics. Si la llengua parlada està corrupta i tot és suspecte de ser un castellanisme, és comprensible que tothom s'animara a participar en la tasca de canviar tota coincidència amb el castellà. En compte de ser conscients de les diferències profundes que hi han entre la llengua parlada i el castellà, la ideologia de la corrupció focalitza les coincidències, que són normals entre dos llengües filles del llatí. I, la inseguretats que genera eixa ideologia, porta a voler canviar tota coincidència, encara que així deformem la llengua. Si a això ajuntem l'elitisme i la desconfiança en el balear i sobretot en el valencià, els efectes negatius havien de ser forts.

El procés potser va començar en «l'Oficina de Revisió d'Originals» de l'Institut d'Estudis Catalans, una entitat que va ser creada en 1914 i l'activitat de la qual arriba a 1939. El treball d'eixa oficina ha sigut molt poc estudiat. En (3a), tenim unes paraules sobre una de les obres revisades:

3. Activitat dels correctors en la primera mitat del segle XX.
  - a. Revisió de la traducció d'una obra occitana (*Mireio*), feta per una escriptora mallorquina (Maria Antònia Salvà, 1917): «Les correccions van falsejar completament la manera d'escriure de M. Antònia Salvà, fins al punt que ens puguem qüestionar l'autoria d'aquesta traducció. [...] Després de la correcció exhaustiva a què va ser sotmès l'original (va durar més de tres anys), va quedar molt poc de mallorquí». (Segarra 2000: 225)
  - b. Trobo que parlu amb tanta raó com eloqüència quan us planyeu del mal que fan els qui en els escrits d'un mallorquí substitueixen tot allò que sona com a mallorquí i no barceloní, sistema funest per a la captació dels insulars i valencians a la tasca comuna. (Coromines 2006: 236; carta a Moll, de 1954).

En els anys cinquanta, les paraules d'un lingüista català (Joan Coromines, 3b) fan pensar que devia seguir eixa concepció de la llengua. En aquella dècada i la següent, un factor important degué ser la connivència entre Aramon i un corrector, Eduard Artells. En dos cartes de 1962 i 1964, Coromines conta que, en les reunions de la Secció Filògica de l'Institut d'Estudis Catalans, Aramon posava al principi de l'orde del dia els detalls intranscedents a fi que les qüestions normatives importants no es tractaren (p. 140 i 143; en la citació de 6, n'hi ha un exemple). Eixa actuació es complementava amb l'exclusiva que Artells tenia per a publicar articles sobre temes de la normativa lingüística, amb una «actitud negativa i prohibitiva, mai constructiva», de tal manera que «no fa més que augmentar la por exagerada que té la gent a servir-se de la nostra llengua per escrit, per no fer faltes gramaticals». La concepció descrita de la normativa era tan negativa per a Coromines, que afirmava que «no hi ha res més perillós»:

4. Primer efecte de les «petites complicacions innecessàries» (6a) i de l'actitud «negativa i prohibitiva, mai constructiva» (4a): «augmentar la por exagerada que té la gent a servir-se de la nostra llengua per escrit».

- a. [valoració i efectes dels articles d'Eduard Artells, Barcelona, 1903-1971] S'hi tracta quasi solament de les manies més masegades i rebregades dels correctors de català. S'han dit moltes coses ineptes, d'altres d'inoportunes, quasi totes més o menys deficientes o massa parcials, i algunes vegades enterament errades. Com que és l'única secció de converses de llenguatge que apareix en la nostra llengua, cal témer que el públic cregui que el gasetiller que les escriu és home d'autoritat, car parla en to de molta suficiència, i si es deixa surar aquesta impressió vindrà un dia que pot fer més mal que pedregada. A hores d'ara ja n'ha fet i en fa, sobretot per la seva actitud sempre negativa i prohibitiva, mai constructiva. Això no fa més que augmentar la por exagerada que té la gent a servir-se de la nostra llengua per escrit, per no fer faltes gramaticals o de llenguatge, i a engruixir els pretextos que molts oposen a servir-se'n en aquesta forma. No hi ha res més perillós quan ja existeix aquest estat d'esperit, que crear dificultats reals que donin agafador ferm a aquell conjunt aparatós de pretextos, i més quan el públic arriba a tenir algun indici que la gent veritablement entesa no està d'acord, o no ho està del tot, amb el grupet vociferador que té l'exclusiva de les posicions existents per a fer-se sentir: aquest estat de coses permet d'estendre una capa de legitimitat damunt aquesta massa de pretextos i de por dissimulada, que és el gran obstacle real. (Coromines 2006: 141; carta a Sanchis, de 1962).

Coromines intenta coordinar-se amb Sanchis i Moll i volia aconseguir que entraren a la Secció Filològica a fi de canviar una tal concepció de la normativa. En 1954, Sanchis accepta la proposta de Coromines de fer-se consultes entre els tres i raonar sobre els temes de la normativa lingüística. Encara més: ho troba una «necessitat imprescindible», i creu que «la inexistència d'aqueixes consultes ha estat una de les causes principals del fracàs de les provatures de democràcia» (Coromines 2006: 87; carta de Sanchis, de 1954). En una carta de

1955, Sanchis reprén el tema de «iniciar el diàleg entre els qui ens dediquem a l'estudi de la nostra benvolguda i sofrerta llengua» (p. 105):

5. Voluntat de coordinació entre Coromines, Sanchis i Moll (anys 50 i 60)
  - a. És evident que totes aqueixes actituds desdenyoses [contra les característiques lingüístiques del balear i del valencià] no obeeixen pas a mala voluntat sinó a deficiències d'informació, i per això és que en una carta anterior, replegant un comentari vostre als costums americans, us parlava de la conveniència d'intensificar —quasibé podria dir d'iniciar— el diàleg entre els qui ens dediquem a l'estudi de la nostra benvolguda i sofrerta llengua. M'he sentit personalment molt afalagat perquè em considereu digne de proposar-me col·laborar en les faenes de l'Institut d'Estudis Catalans; no seré jo qui us pose cap condició, però tanmateix dubte molt que la vostra proposta pugua prosperar. (Coromines 2006: 105; carta de Sanchis, de 1954).

El temor de Sanchis («dubte molt que la vostra proposta pugua prosperar») devia estar fonamentat, ja que l'entrada de Sanchis i Moll a l'Institut d'Estudis Catalans va tardar molt (en 1961) i, ja produïda, va ser poc efectiva per diverses raons, entre les quals hi ha el fet que Sanchis i Moll no podien assistir a la majoria de reunions i, a la fi, el mateix Coromines deixà d'assistir-hi. Però la qüestió que ens interessa més són els efectes de la concepció normativa d'Aramon-Artells. A més de «augmentar la por a escriure» que tenen els parlants, Coromines pensava que eixe camí anava a parar a un «idioma felibrenc o brahmànic», «massa embullat i massa distant de la llengua parlada perquè ningú s'entretingui a aprendre'l per part del jovent»:

6. Segon efecte de les «petites complicacions innecessàries» (6a) i de l'actitud «negativa i prohibitiva, mai constructiva» (4a): fer un «idioma felibrenc o brahmànic» i apartar-lo de l'interés dels jòvens.
  - a. Ja deveu recordar que torna a haver-hi sessió de la Secció Filològica dissabte dia 25. O per a aquesta o per a la primera de febrer voldria

que us poséssiu d'acord amb En Moll i amb mi perquè hi assistim tots tres. La d'avui s'ha gastat sencera en les acostumades menudes discussions sobre detalls sense cap interès lingüístic o filològic (que si *microsolc* ací, que si *sulfamida* allà), balafiant el nostre temps de gent entesa en altres coses, en les quals potser no tindrem mai substituïts. La llengua, que només nosaltres podríem deslliurar aptament de petites complicacions innecessàries, deixarem que vagi passant, sense ajuda nostra, a l'estat d'idioma felibrenc o brahmànic massa embullat i massa distant de la llengua parlada perquè ningú s'entregués a apendre'l per part del jovent apressat i aqueferat que ara puja. Cal una altra sessió en què siguem tots tres per convèncer En Casacuberta i En Bohigas (al capdavant carregats de bones intencions) que cal fer una cosa o altra per accelerar. (Coromines 2006: 178; carta a Sanchis de 1964).

Les regles que han escampat una part dels correctors afecten sobretot el camp de la sintaxi, que és decisiu per a bastir un model lingüístic que siga identificador, assimilable i practicable. El desenvolupament normatiu dit explica un bon contrast: hi han autors que parlen de la «normativa lingüística catalana» com si fóra una cosa clara i establida, quan resulta que va passant el segle XX sense que apareguen obres que continguen les regles sintàctiques que aplicaven els correctors i, sobretot, qui, en quina publicació i amb quins arguments havia introduït cada regla. Mirem com ho expressa Joan Solà:

7. Fonts de la «normativa lingüística catalana».
  - a. Tantes vegades que he insistit sobre aquesta qüestió i mai no m'havia pres la molèstia de consultar precisament la normativa. La raó no és altra que la vaguetat amb què durant dècades hem utilitzat tots plegats el concepte de normativa: barrejant el que diuen certs manuals amb el que s'ha més o menys propagat de sotamà entre els correctors i professors. En podríem dir la tradició escrita i oral, si no fos que

en aquest llibre precisament vull intentar de clarificar uns terrenys notablement confusos, confusionaris i empipadors. (Solà 1994: 303).

En eixa situació, no sobta que els correctors apliquen normes que, en realitat, no ho són, com ara la concordança del verb *haver* locatiu amb el subjecte (*Ja no hi han entrades*) o la substitució de *anar en bicicleta* per *anar amb bicicleta*:

8. Dos casos de «normes» sense fonts: la concordança del verb *haver* locatiu amb el subjecte i les preposicions *en* i *amb* amb el verb *anar*.
  - a. Jo no sabia que els codis normatius no prohibeixen la concordança, i estic segur que no ho sabia absolutament cap lector ni cap professional. (Solà 1994: 304).
  - b. Corre la brama entre els assessors lingüístics que jo no havia d'haver dit «hi poden anar en bicicleta», sinó *amb bicicleta*. «Perquè en català», els diran, «el mitjà de transport s'expressa amb la preposició *amb*». Jo mateix hauria dit que la normativa era aquesta, encara que personalment no m'havia pogut creure mai aquesta història de por, com diria Gabriel Ferrater: mea culpa, doncs, era una ignorància meua i vostès no hi tenien cap responsabilitat. La normativa, aquesta cosa tan subtil, boirosa, enigmàtica, que cadascú se l'ha adaptada als seus gustos durant tants anys... / Doncs resulta que no, que la normativa no deia, no diu pas això, almenys exactament o clarament. Faig la pregunta a uns quants col·legues, professionals de la llengua com jo, i tots es queden amb un pam de nas: «¿Ah no, no és *amb* segons la normativa?» ¿Oï que és un cas com un cabàs? (Solà, *Avui*, 1993, *Parlem-ne. Converses lingüístiques*, Ed. Proa, Barcelona, 1999: 132-135).

Per a impedir que es repetisca una sorpresa tan desagradable (i tan inquietant), Solà fa una recomanació que els lingüistes hauríem de practicar no només en les investigacions, sinó també en les classes de la universitat i, encara, en els llibres de formació: en cada norma, donar la font i, sobretot, la justificació. Mirem com ho expressa el lingüista del Segrià:

9. Obligació dels lingüistes de donar la font i la justificació de cada norma.
  - a. Vet-ho aquí: anar a les fonts és el que hem de fer almenys els professionals, si no volem haver de ballar sempre el ball que toquen els discjòqueis de torn. (Solà 1994: 304).

En l'espiral d'elaborar normes no escrites ni argumentades, hi ha un extrem alt: les «correccions» lingüístiques (i també ideològiques) que Ramon Aramon va fer en l'edició de 1954 de les *Converses Filològiques* de Fabra. Si necessitava la intervenció del corrector fins i tot la persona a qui els noucentistes (i els seus hereus) atribuïen la creació del català culte contemporani, haurem de pensar que estem davant d'una normativa *que no domina ningú*. De fet, seria molt il·lustratiu estudiar com són les versions originals dels escriptors i quines modificacions han introduït els correctors (recordem com a exemple les paraules de 3a, sobre Maria Antònia Salvà). Eixos estudis contrastius ens permetrien fer dos deduccions: quines eren les normes que els correctors aplicaven i quina era la llengua que l'escriptor havia creat realment. Una bona aplicació d'eixe camp seria l'estudi de l'obra del poeta valencià Vicent Andrés Estellés.

A fi d'evitar polèmiques sense sentit sobre què és normatiu i què no ho és, notarem que, en una llengua que té una institució normativitzadora, la normativa lingüística consistix en el diccionari i la gramàtica d'eixa institució. Ara bé, l'Institut d'Estudis catalans no ha publicat un diccionari fins a 1995 i, la gramàtica, encara no ha eixit. Hom ha intentat pal·liar eixes absències insinuant que les obres normatives serien el diccionari de Fabra (de 1932) i la seua gramàtica de 1918. Pel que fa al diccionari, és sabut que no inclou moltes paraules (sobretot valencianes, balears i catalanes occidentals), com ha mostrat Casanova (2002) i ha expressat el mateix Institut d'Estudis Catalans:

10. El valencià en el diccionari de Fabra segons l'Institut d'Estudis Catalans.
  - a. És un fet que el balear i el valencià han tingut un paper més aviat minso en aquest renovellament i envigoriment si hem de jutjar per

les unitats pròpies d'aquests dialectes introduïdes en el DGLC. (IEC 1992: 81; document de 1990).

En el cas de la gramàtica de 1918, és un manual que conté poca cosa més que flexió (és a dir, té molt poca semàntica i molt poca sintaxi); a més, les necessitats del valencià i del balear en la flexió estan molt poc considerades.

Mentres el català escrit s'usava en poca cosa més que en llibres de literatura, u podia creure que el model que imperava en el segon terç del segle XX era la llengua culta que Catalunya necessitava. Certament, hi havien tensions i polèmiques (com ara entre la novel·lista realista Maria Aurèlia Capmany i el secretari de l'Institut d'Estudis Catalans, Ramon Aramon); però els qui tendixen a mirar la llengua prescindint dels parlants podien ignorar les deficiències del model i les conseqüències que comportava sobre aquells parlants que volien assimilar la llengua culta (unes deficiències que Coromines havia constatat, 4 i 6). En canvi, eixa actitud fonamentalista és molt més difícil de mantindre quan es publica el primer diari en català (el periòdic *Avui*), ja que un diari no és viable amb pocs compradors (com va passar en el diari esmentat). En paraules d'un sociolingüista valencià:

11. L'origen d'aquesta dificultat d'encaixar les propostes de correcció lingüística en els mitjans de comunicació audiovisual (MCA) s'ha de buscar en el fet que la gestació de la normativa s'ha realitzat amb la vista posada de manera quasi exclusiva en la llengua escrita, tal com afirmen també tots els autors. De més a més, en una llengua escrita de connotacions marcadament elitistes, d'acord amb els cànons del Noucentisme, que va fornir les bases per a aquella normativització [...] del català. El trasllat als mitjans audiovisuals d'un model pensat i fet en i per a aquell context havia de ser traumàtic. (Mas 2008: 137-138).

En eixe marc, és comprensible que, al cap de pocs anys d'haver aparegut en els huitanta mitjans de comunicació en català, esclatara una polèmica virulenta en la premsa de Barcelona sobre com havia de ser el català culte. Hi hagué una

divisió en dos parts, cada una de les quals acusava l'altra amb qualificacions negatives («català light» i «català heavy» respectivament). Ara bé, l'adequació d'un model lingüístic no es pot aclarir i solucionar ni en articles de periòdic ni en llibres més pròxims a la valoració (o a l'insult) que a l'anàlisi i a l'argumentació, com ara dos obres representatives dels dos corrents (Toutain i Pericay, 1986; Pazos, 1992). Per a adreçar un camí en què hi han hagut errors i excessos, són necessàries dos classes d'obres: d'una banda, investigacions que elaboren criteris lingüístics aplicables; de l'altra, també són imprescindibles moltes monografies, on cada estudi ha de tractar un camp semàntic o una construcció sintàctica i ha de solucionar els problemes que hi hagen. Com que eixos treballs han sigut molt escassos, el resultat ha sigut el previsible. En paraules de Solà:

12. La divisió en bàndols com a conseqüència de no desplegar les investigacions pertinents.
  - a. No hi ha hagut un veritable debat sobre l'estat de la llengua, sinó una divisió en bàndols: la mateixa situació que ja lamentava inútilment Joan Fuster als anys 1969-1971 i que representa la pèrdua d'una altra oportunitat. (Solà 2003: 101).

1.7. PROPOSTES VINCULADES A LA LITERATURA

Completarem la perspectiva de l'apartat anterior apuntant-la amb uns quants exemples. Començarem per descriure com han reaccionat dos escriptors catalans compromesos i responsables. En el 2007, Quim Monzó explicà que havia reescrit la seua obra amb la finalitat de modificar el model lingüístic en què es fonamentava. En concret, descriu quatre factors:

13. Factors en la reescriptura de l'obra de Quim Monzó.
  - a. Quin era el seu punt de partida.
  - b. Per què calia canviar el model.

- c. En quin moment percep eixa necessitat.
- d. A quin objectiu responen les modificacions que ha fet.

La proposta lingüística de què havia partit era el model dels setanta, que anomena «català postnoucentista», el qual estaria carregat de pretensions (era «refistolat»). Com a exemple d'aquell model, cita el novel·lista Manuel de Pedrolo, que deu ser u dels escriptors «postnoucentistes» de llengua més assequible. Per a Monzó, eixe model lingüístic ja aleshores no «funcionava», no «servia», ja que no s'assimilava i, com a conseqüència, «la seua llengua primera era molt dubitativa», en compte de ser un «model fix». Segons l'escriptor, aquell model no era «sensat».

Monzó esdevé conscient d'eixes característiques escrivint per als mitjans de comunicació. Veu que, en els articles per a la ràdio, va elaborant una proposta lingüística «molt diferent de quan escriu un conte». Ara, s'expressa d'una manera «normal, com parlem tots plegats, amb un cert gust per la llengua». Davant d'una tal dualitat lingüística, dedueix que hi ha una «incongruència» i decidix canviar el model lingüístic dels seus contes. Ha de ser una llengua que s'entenga quan es llig en veu alta i, per a aconseguir-ho, ha d'incorporar la llengua «normal», la de «tots plegats», amb inclusió «d'un cert gust per l'idioma» (que no és gens estrany a la llengua general). En definitiva, Monzó busca una proposta lingüística que «funcione», que «servixca» per a la comunicació, que sone «sensata». A més, el model resultant ha de tindre una conseqüència indispensable en qualsevol llengua marginada: possibilitar que els parlants de cultura mitjana assimilien i practiquen el model que els arriba, cosa que «fixarà la llengua» (Vilaweb, 1-10-2007). Resumim-ho:

14. Causes en la reescriptura de l'obra de Quim Monzó.

- a. Punt de partida: el «català postnoucentista» dels setanta.
- b. Per què calia canviar el model: no «funcionava», no «servia» (no s'assimilava); feia dubtar i impedia arribar a un «model fix»; no era un model «sensat».

- c. Moment en què s'adona de les deficiències: elaborant escrits per a la llengua culta oral (de la ràdio).
- d. Objectiu buscat: un model «normal», de «tots plegats», «amb un cert gust per la llengua», que s'entenga quan es llig en veu alta, que «funcione» i sone «sensat», cosa que permetrà «fixar la llengua».

Realment, algun lingüista hauria de mirar què ha canviat Monzó i què ha mantingut; i argumentar quines variacions són positives per a la llengua.

D'una manera semblant s'havia expressat prèviament (en el 2003) un intel·lectual destacat, Miquel de Palol. Afirmar que «l'idioma literari català és un instrument amb unes normes gramaticals incoherents i vacil·lants –i tan complicades que condemnem el gruix de la població a un perpetu analfabetisme secundari–». A més, com que des de les *Converses Filològiques* de Fabra tenim una escassetat extrema d'obres que justifiquen normes (sobretot les sintàctiques), l'escriptor assegura que hi ha «un salt massa gran entre els filòlegs i el carrer, i els escriptors fem el camp qui pugui». Davant d'una tal situació, l'intel·lectual demana «filòlegs que donin raons, no autoritats que emetin lleis». ² És a dir, les institucions normativitzadores, ajudades per l'activitat investigadora dels lingüistes, han d'argumentar les normes que aproven, cosa que permet a les institucions públiques calar en la societat i adquirir autoritat moral. Retinguem la part central de les paraules anteriors:

15. El català culte segons Miquel de Palol: problema bàsic (a), efecte (b) i exigència per a millorar la situació (c).
- a. L'idioma literari català és un instrument amb unes normes gramaticals incoherents i vacil·lants –i tan complicades que condemnem el gruix de la població a un perpetu analfabetisme secundari.
  - b. Hi ha un salt massa gran entre els filòlegs i el carrer, i els escriptors fem el camp qui pugui.
  - c. Necessitem filòlegs que donin raons, no autoritats que emetin lleis.

² Hem tret les citacions de Palol del pròleg del seu llibre *Nocturns* (Barcelona, Columna, 2002) i d'una entrevista publicada en el diari *Avui* (27-01-03).

Entre els correctors valencians, hi ha una visió similar en aquestes paraules de Josep Lacreu:

16. Els mitjans de comunicació com a detonant de la problemàtica (com en Monzó, 14c).

- a. Val a dir que aquest fenomen [adonar-se que la llengua considerada culta era «inadequada» per a «les exigències dels nous àmbits d'ús»] no és privatiu del valencià. A Catalunya se'n dona un de semblant amb la irrupció del català als mitjans de comunicació. Les polèmiques a l'entorn del català *light* i el català *heavy* en són una manifestació es-tentòria. Però, independentment del to aspre que sovint adquireixen les crítiques i d'altres matisos diferencials, tot plegat serveix per a po-sar en qüestió la validesa dels referents estètics noucentistes a l'hora d'afrontar les noves exigències lingüístiques derivades de l'accés del català a nous àmbits d'ús. (Lacreu 2002: 250).

Seria molt fàcil recórrer a uns quants exemples per a deixar mal parades les tres opinions transcrites. Però, si algú actuava així, no tindria en compte el fac-tor realment pertinent, que és una de les causes a què apel·la Monzó. En con-cret, una manera externa d'avaluar una proposta lingüística és la capacitat que tenen els parlants de cultura mitjana per a *assimilar-la i practicar-la*. Com ara, ¿quin percentatge dels afiliats als partits polítics valencianistes considera que té un domini acceptable (i segur) del valencià culte? No hi han estudis estadístics sobre eixa qüestió, però ens hi encararem amb una dada significativa. Corres-ponen a un valencianista de condicions adequades, ja que té estudis universi-taris i un compromís social de pràctica diària.

En haver llegit el primer capítol de Saragossà (2007), va escriure a l'autor dient-li que li havia agradat molt perquè «li havia llevat un pes de damunt». Ell atribuïa a l'escola en castellà el fet que els valencians de la seua generació tenen problemes importants per a expressar-se en valencià per escrit. Però ara veu que això no deu ser cert perquè «els nostres fills, que ja han estudiat en

valencià, no han millorat massa». Eixe contrast li fa pensar que l'anàlisi del llibre citat «té raó». També comprén una sensació que tenia: «la convicció que la correcció escrita s'allunya d'allò que parlem i no deixa de ser un poc artificial». Per una altra banda, sap que els problemes sobre el nom i la naturalesa del valencià li dificulten l'ús públic i, davant d'això, acaba la carta desitjant que el valencià «deixe de ser un conflicte i passe a ser un vincle d'unió i una manera de recuperar l'orgull de ser el que som». En resum:

17. Dificultat per a a expressar-se en valencià per escrit. Opinió d'un valencianista de base amb estudis universitaris.
  - a. Ho atribuïa a l'escola en castellà.
  - b. Però s'adona que «els nostres fills, que ja han estudiat en valencià, no han millorat massa».
  - c. Causa real: «la correcció escrita s'allunya d'allò que parlem i no deixa de ser un poc artificial».

Entre els intel·lectuals valencians, destacaria les observacions que Lluís Meseguer ha fet en diversos treballs sobre la importància de l'oralitat. Estudiant la literatura dels anys vint i trenta, nota que «se solen negligir dos aspectes substancials: la qüestió de l'oralitat i la qüestió de la versemblança [lingüística] en els textos literaris» (Meseguer 1997b: 132). Al cap de cinc anys, reflexiona sobre els «llenguatges de l'espectacle» i opina que «resulta insuficient dins de la filologia catalana el tractament de la relació entre l'oralitat i l'escriptura, o, si es vol, entre ús col·loquial i ús literari de l'idioma» (Meseguer 2002: 14). Remarca que, «en l'obra de Fabra, el debat sempre és entre el “gramàtic” i “l'escriptor”», cosa que deixa fora l'oralitat. Quan posteriorment arriba a la societat «l'eclosió dels mitjans de comunicació de masses», «la relació entre usos reals i anàlisi de la llengua» es queda «en un revifament irresolt».

Les opinions anteriors són suggestives, però on l'intel·lectual dels Ports de Morella desplega més la seua concepció és en un article titulat precisament «Oralitat i literatura actual» (Meseguer 1997: 43-68). Comença el treball obser-

vant la importància extrema que té en el segle XX el trasllat de la llengua culta cap a l'oralitat (18a). A més, per a ell «la llengua comuna» és *inherentment* oral (18b). Eixa visió justifica que Meseguer supedita l'èxit de la literatura catalana a aconseguir un model lingüístic adequat (18c):

18. Per a Meseguer (1997), «la llengua comuna» és oral (*b*). Implicació en la literatura (*c*).
- a. El canvi més important introduït per la modernitat a la literatura actual és, possiblement, el constant desplaçament social de l'escriptura en lletra impresa. [...] El procés fa tornar la creativitat verbal als seus orígens orals (p. 43).
  - b. L'escriptura literària, almenys des del Romanticisme, consisteix en la recerca i el descobriment de possibilitats expressives inexplorades de la llengua comuna. I aquesta, paga la pena de recordar-ho, és l'oral (p. 54).
  - c. La literatura catalana ho serà, sobretot, en la mesura que siga capaç de participar en la configuració de models lingüístics, estètics, discursius, per a la nova societat de la comunicació. La seva qualitat serà vinculada per amplis sectors de la demanda, amb la seva actitud davant aquesta versió de la modernitat, o, més senzillament, amb l'actualitat (p. 53).
  - d. És impossible que un bon comunicador radiofònic opte per un registre que siga percebut *a priori* com a retoricista i encarcerat (p. 50).

No cal dir que, per a una persona que tinga la concepció descrita en (18a-c), la llengua culta deu fugir tant de l'artificiositat i «l'encarcament» (18d) com deu buscar «la versemblança» (1997*b*: 132) i la naturalitat (18d).

Meseguer es troba molt lluny de mirar-se el carrer per damunt del muscle; tant, com de desconfiar de la llengua viva. De fet, per a ell la situació desitjable està a la banda contrària:

19. Situació desitjable: la llengua oral com a fonament de «múltiples gèneres narratius actuals».

- a. L'art oral tradicional de la conversa o el de contar històries poden ser –i són *de facto*– unes fermes bases dels múltiples gèneres narratius actuals, usats per la literatura escrita, el periodisme escrit, la ràdio i la televisió (Meseguer 1997: 51).

El nostre autor constata la diferència que hi ha entre posar la llengua oral a la base de la llengua culta (19) i el model vinculat a la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans («propostes lingüístiques institucionals»); i, sobretot, Meseguer nota de quina manera tan profunda ha canviat la societat (20a):

20. Limitació del passat (*a*) i insuficiència del present (*c*) segons Meseguer (1997).

- a. La idea de la llengua que presidia les propostes lingüístiques institucionals procedia de la societat de l'escriptura; i mentrestant, la societat ha estat categòricament marcada per l'oralitat i la visualitat (p. 51).
- b. Semblen prou superades les visions apocalíptiques que postulaven per a la literatura una concepció basada en una mena d'alternativa del tipus «correcció o caos» (p. 54).
- c. Als centres educatius, podem o volem ensenyar a escriure [...]; mentrestant, les necessitats més peremptòries –dotar-se de competència oral i visual, comprendre la història i la retòrica de les arts orals i visuals– pertanyen al món de la casualitat (p. 51).

Certament, la influència d'aquell model «institucional» ja no és tan forta, ja que afirma que hauríem superat una insinuació que ha eixit sovint de les files noucentistes: dir que no seguir el seu model equivaldria a caure en el «caos», en «l'apocalipsi» (20b). Però els professors de llengua encara no ens hem situat on caldria que estiguérem, cosa que facilita que la formació decisiva (la que respon a «les necessitats més peremptòries») siga en castellà («el món de la casualitat», 20c). Ens trobem, realment, davant d'una visió global de l'evolució europea al

llarg del segle XX (18a-b, 19), de la qual es deriven unes exigències que hauríem de satisfer a termini curt (18c-d, 20c) si no volem perdre el tren del futur.

A la visió panoràmica de l'evolució de Catalunya, afegirem una deducció sobre el valencià. Si a més de les deficiències que hi han en el model lingüístic elaborat en Catalunya durant els dos primers terços del segle XX (el noucentista i el «postnoucentista») tenim en compte que l'aportació a la llengua escrita que ha tingut el valencià popular durant la segona mitat del segle XX ha sigut escassa per l'emmirallament d'uns certs escriptors valencians davant del català noucentista (§1.3, 1), estarem d'acord que, la conveniència de naturalitzar la llengua culta, es torna una necessitat des de la perspectiva valenciana.

1.8. «VULGARISMES», REDUCCIÓ AL CASTELLÀ I REGLES PUNTUALS

Abans d'extraure deduccions sobre els objectius de les investigacions que convé fer, cal insistir que la reivindicació de la llengua col·loquial no va contra la llengua culta, sinó contra dos absències unides: contra no tindre confiança en u mateix i, com a conseqüència, no partir del domini que tenim de la llengua. En una perspectiva històrica, el fet de considerar la llengua viva com a u dels pilars de la llengua culta s'aparta de l'elitisme (que practicaven una part dels noucentistes) i recupera la concepció que va de Bofarull i Llorente a Moll, Sanchis i Coromines passant per Verdaguer i per mossén Alcover.

La valoració escassa de la llengua espontània ha anat unida a l'expansió de regles sense fonamentació explícita (i sovint sense font escrita) i, tot plegat, ha comportat tres efectes negatius: en primer lloc, substituir l'argumentació per una valoració negativa (*vulgarisme*); en segon lloc, hi ha qui reduïx els criteris de la normativa a fugir del castellà; en tercer lloc, en compte d'elaborar regles generals n'hi han que es limiten a detalls puntuals. Mirem eixos tres efectes d'u en u.

Sobre la substitució de l'argumentació per l'acusació valorativa («vulgarismes»), ací tenim què diu Solà:

21. Els gramàtics i els «vulgarismes».

- a. Ens hem de preguntar què vol dir «vulgarisme», aplicat a aquest plural [el de *Hi han coses intolerables*]. L'única resposta que hi trobo és la següent. El gramàtic decreta que això és un vulgarisme i a partir d'aleshores ja pot al·legar que és un vulgarisme. Cap catalanoparlant no té aquí aquesta sensació, llevat que hagi passat per un curs de llengua. La sensació l'havien transmesa, escoltin bé!, les gramàtiques *castellanes* publicades a Barcelona al segle passat [el XIX] per evitar que els catalans fessin la concordança en castellà. Un embolic tan clar com empipador: per culpa del castellà condemnàvem una construcció genuïna i precisament singular de la nostra llengua (Solà 1994: 306).

En posarem un exemple fònic. Tant en els nostres gramàtics (22a) com en bons autors (22b), podem trobar la forma pronominal *es* siga quina siga la consonant inicial del verb, realitat que ja trobem a l'Edat Mitjana (22b.vii):

22. Un exemple de prejudici: substitució de «*es* + verb començat per *s*, *ci* o *ce*» per *se*.

a. Presència en la llengua de tres gramàtics bons

- i. «Es sent *dos i un fan tres* i *dos i u fan tres*.» (Pompeu Fabra, *Conv. Filol.* 566; cap a l'any 1920).
- ii. «Els subjectes que es servixen de l'idioma» (Sanchis Guarner 1950: 30).
- iii. «Si s'omet el verb [...], es segueix introduint el qualificatiu amb la preposició *de*» (Enric Valor 1977: §222).

b. En un historiador de la literatura (*i-vi*) i en la llengua clàssica (*vii*)

- i. *L'estil i la forma del missatge es subordina...* (Hauf 1983: 17).
- ii. *La predicació oral i la predicació escrita es serveixen* (Hauf 1983: 18).
- iii. *La proposició es subdivideix en...* (Hauf 1983: 19).

- iv. *Aquestes branques del saber es subordinen* (Hauf 1983: 27).
- v. *Les lleis humana i natural deriven i es subordinen a la divina* (Hauf 1983: 29).
- vi. *El missatge es centra en la dinàmica verbal* (Hauf 2000: 44).
- vii. *Per tal que es sàpia cascun guardar* (Eiximenis, *Lo Crestià*, Int. I, 2; en Hauf 1983: 16-17).

En canvi, hi ha qui assegura que, una construcció que diuen milions de parlants d'una manera ben natural, seria «cacofònica». Quan una llengua (o una part) actua sistemàticament d'una manera i una persona externa a eixa forma de parlar afirma que és «cacofònica», com a regla general estem davant d'un prejudici (i mai davant d'un factor objectiu). Ara bé, com que els prejudicis són ignorants, costen molt de canviar.

Passem al segon efecte de la desconfiança profunda en la llengua parlada. Si donem poc de crèdit a la llengua parlada i tenim poca formació lingüística (que és la situació més habitual), serà factible que reduïm els criteris de la normativa a u només: fugir del castellà. En compte de mirar el conjunt de la llengua en l'espai i en el temps i, al final, comparar els nostres interessos objectius amb els del castellà, la ideologia de la corrupció limita els criteris de la normativa al que hauria de ser la darrera anella. Així, resulta que, sense mirar la llengua viva ni les conveniències de les estructures lingüístiques, hi ha qui pensa que, si un constituent és diferent al del castellà, és preferible. Mirem com descrivia Fabra eixa actitud cap a la primeria del segle XX:

23. «L'obra dels nostres descastellanitzants».

- a. [...] Descastellanitzar ha esdevingut avui dia sinonim de llunyar-se del castellà, i per llunyar-nos del castellà sovint rebutgem i desfigurem paraules i construccions catalanes pel sol defecte d'assemblar-se massa a les castellanques corresponents. En canvi, cometem castellanismes inconeguts en la llengua parlada [...] Per tot arreu creiem veure castellanismes [en posa exemples]. De dugues paraules, de dugues

formes, basta que l'una s'assembla menys que l'altra a la castellana corresponent, per a ésser sistemàticament preferida. [...] La meitat de la castellanofòbia actual, ben encarrilada, bastaria per a netejar en poc temps de tota influència castellana la nostra llengua (Fabra 1911: 7-9).

Com diu el lingüista de Barcelona, la influència del castellà estaria per tot. A més, no caldria demostrar-la amb proves: afirmant-ho u, n'hi ha prou. Una tal actitud va fer que el Noucentisme (i el DGLC) preferira *vidua* a *viuda*. El DCVB (24a) i el DECLC (24b) han posat les coses en el lloc, però el GDLC i el DIEC continuen tenint *vidu* i *vidua* com a formes principals:

24. Les formes *viuda* i *vidua*, *viudo* i *vidu*.

- a. La forma *vidu* ha estat readoptada modernament en el llenguatge literari, juntament amb el femení *vidua*, per haver-se format la falsa idea que *viuda* i *viudo* eren castellanismes (DCVB).
- b. Coromines aprofundix la informació del DCVB i diu que *viuda* «és la forma més recomanable» (DECLC, IV, 329b42).
- c. GDLC i DIEC: continuen tenint *vidu* i *vidua* com a formes principals

L'actuació que descrivim és més greu quan afecta estructures sintàctiques. Com ara, la construcció *a vegades* ha existit en tota la llengua des de l'origen fins a l'actualitat. Eixa actuació és ben comprensible, ja que la construcció recorre a la preposició que usem per a indicar la freqüència. Així, només podem dir *a voltes*, *a pics*, *a cops*, i mai **de voltes*, **de pics*, **de cops*. Tanmateix, al llarg del segle XX hi ha hagut una tendència expansiva a canviar la construcció regular i general *a vegades* per una opció local i irregular, *de vegades*. No hem vist argumentada eixa substitució i, la causa, deu ser la que comentem: el fet que el castellà diu *a veces*. Una de les excepcions a eixa moda és la llengua d'Albert Hauf (en 25c-d, n'hi han dos exemples):

25. La construcció general i regular *a vegades* i la local i irregular *de vegades*.

- a. *A voltes, a pics, a cops*.
- b. **De voltes, *de pics, *de cops*.

- c. *A vegades fa servir la tècnica escolàstica* (Hauf 1983: 26).
 d. *Formen un dens i a vegades farragós teixit doctrinal* (Hauf 1995 42).

Un tercer efecte del camí que comentem ha sigut tendir a reduir una part de les normes que apliquen els correctors a detalls puntuals (en compte de ser fonamentalment regles generals). A més, n'hi han que no afavorixen la llengua. Com ara, alguns substituïxen la dualitat *uns altres* i *altres* (que té cada una un valor diferent en el valencià oral) per *d'altres*, cosa que comporta tres efectes negatius: alhora que ens separem de la llengua viva i compliquem la llengua culta perquè un adjectiu (*altres*) pot anar amb un altre adjectiu (*uns altres*) però no amb una preposició (*d'altres*), resulta que empobrim el sistema lingüístic (els dos valors de *altres* i *uns altres* es reduïx a la unicitat de *d'altres*).

Cal dir que Coromines ha criticat amb paraules dures l'actitud que hem descrit:

26. «Bagatel·les i fútils conats tirànics» en les correccions.

- a. A desgrat de l'indicat afavoriment regional, tant *açò* com *això* s'han mantingut vius un i altre en la gran majoria del territori lingüístic [...]. I només a Barcelona, i en alguns altres parlars ciutadans, es pot dir que *açò* ha decaïgut del tot, cosa lamentable en quant s'ha arribat a estendre a la llengua literària. Notem, però, que en això hi ha hagut més de peresa lingüística (aquests mestres i correctors de català que perden el temps en bagatel·les i fútils conats tirànics) que de propòsit; i que els grans guiadors de la Renaixença no hi tingueren culpa [en posa exemples]. I sense gaire canvis continua així en alguns grans estilistes de la llengua planera i comuna [exemples posteriors a la Renaixença] (DECLC, III, 719b36-60).

Convé matisar que, la causa de les «bagatel·les» i els «conats tirànics», no està en els mestres i en els correctors, sinó en l'absència de llibres que diguen als lectors quines qüestions són realment importants i quina és la justificació de cada regla. En concret, una de les obligacions de les gramàtiques és expli-

car les diferències profundes que tenim amb el castellà en el lèxic bàsic, en la fonètica i en la flexió (Saragossà 2003), ja que una persona sense eixa informació (i sense eixa formació) si li han inculcat el mite de la corrupció tendix a buscar diferències amb el castellà on no n'hi han. Per tant, els responsables importants de l'actuació dels correctors no són ells mateixos, sinó els lingüistes i, especialment, les institucions públiques que tenen el poder legislatiu sobre la normativa lingüística.

Si evitem els tres errors que hem descrit, obtindrem un model lingüístic més clar, més natural i més identificador, més assimilable i més practicable. A més, no per això serà ni més poc genuí ni, des d'un punt de vista qualitatiu, més poc diferent del castellà. Ara, ja estem a la porta dels objectius que hem de buscar per a millorar la situació actual.

2. OBJECTIUS I APLICACIONS SOCIALS

2.1. OBJECTIUS FINALS DE TAULA DE FILOLOGIA VALENCIANA

En haver emmarcat la formació del valencià culte actual (§1), els mateixos factors descrits comporten quins objectius hauria de tindre un grup que vullga investigar i incidir en la millora de la situació actual del valencià en els vessants normatiu i divulgatiu. La investigació (tant la lingüística com la literària) deu intentar lligar-se a les necessitats de la societat valenciana actual. En la segona mitat del segle XX, el poble valencià ha patit una fractura social produïda a causa de com interpretar la naturalesa del valencià. Eixe procés social ha comportat efectes negatius importants, tant per al conjunt de la nostra societat com per a l'ús públic del valencià (§1.4).

A fi de recuperar i incrementar la cohesió social, cal treballar en una pluralitat de sectors. Els fonamentals són el social i el polític; però el món de la

filologia pot aportar factors que faciliten l'acord social i polític. Per tant, els filòlegs valencians hauríem de treballar tenint en compte que podem (i devem) ajudar a superar la fractura de la societat valenciana. També hauria de formar part de l'horitzó de la filologia valenciana contribuir a aclarir i desambigüitzar el valencianisme i procurar que estiga ben unit a les necessitats socials, econòmiques i polítiques de la societat valenciana, en la línia de l'actuació de Josep Vicent Boira (com ara el seu llibre del 2002, sobre l'eix mediterrani o regió de «l'Euram»). Reduïm-ho a un esquema (1a-b):

1. Objectius finals de Taula de Filologia Valenciana
  - a. Ajudar a superar la fractura social produïda per la interpretació de la naturalesa del valencià.
  - b. Contribuir a clarificar i precisar el valencianisme i arrelar-lo més a les necessitats socials, culturals, econòmiques i polítiques de la societat valenciana.
  - c. Procurar que el valencià culte estiga articulat a un projecte social centrat en la voluntat de dirigir el futur de la societat valenciana. Un futur que hauria de mirar a dos objectius complementaris (l'u intern i, l'altre, extern): buscar que cada valencià tinga una vida més plena i més satisfactòria, i intentar que el poble valencià estiga coordinat amb els altres pobles d'Espanya, d'Europa i en general del món.

Per una altra banda, tenint en compte que vivim en un món en què els idiomes dominants pressionen els parlants de les altres llengües per a què no les usen en la comunicació pública, resulta versemblant creure que les llengües que no tenen el suport clar d'un Estat només tindran futur si formen part de la identitat comunitària dels seus parlants. Per tant, és del tot necessari forjar un projecte social de futur en què els valencians (siga quina siga la nostra llengua materna i siguen d'on siguen els nostres pares) tinguem la voluntat de dirigir el nostre futur per a que cada persona tinga una vida més plena i més satisfactòria. A més, en eixe projecte social de futur el valencià ha de tindre un paper

destacat per a augmentar la cohesió de la societat valenciana i la consciència de ser valencians. Taula de Filologia Valenciana intentarà ser una hereua digna de l'humanisme càlid de Sanchis Guarner i, en general, de l'humanisme europeu. Com a conseqüència d'eixe emmarcament, Taula de Filologia Valenciana deu orientar la seua activitat cap al nord que busca l'equilibri entre els drets i els deures de les persones i els dels pobles (1c).

Sabem que els objectius finals són ambiciosos i, per tant, difícils d'assolir. A més, no es poden satisfer sense que s'hi impliquen diversos moviments (sobretot els partits polítics, els moviments socials i els mitjans de comunicació). A causa de la dificultat que hi ha, els beneficis no poden ser ni immediats ni espectaculars. Això no obstant, estem convençuts que els avanços socials van molt lligats a la bona orientació, a la coordinació, al treball regular i perseverant i a la decisió. I això és el que presenta Taula de Filologia Valenciana: la decisió de coordinar els nostres treballs i les nostres investigacions per a intentar que els fruits puntuals i aïllats s'encaminen cap a unes propostes lingüístiques i literàries que, alhora que siguen progressivament globals, també han de satisfer les dos condicions de ser assumibles per la societat valenciana i ser materialitzables.

Per una altra banda, volem desenvolupar la proposta dita en interacció amb la Universitat Valenciana, perquè pensem que les universitats deuen ser l'habitable per excel·lència de l'argumentació, que és u dels instruments imprescindibles per a solucionar els problemes de les persones i dels pobles. Però amb això no n'hi ha prou, perquè l'arrelament social obliga a eixir de les universitats. Taula de Filologia Valenciana també inclou ensenyants dels nivells elemental i mitjà; i escriptors, i tècnics lingüístics, i persones que, amb les seues publicacions o amb la seua activitat, hagen fet aportacions significatives a la renovació del valencià culte o a la formació de mitjans que necessita tot professional de la llengua. En el cas dels docents de fora la Universitat, cal dir que, eixe sector, no solament és important per a divulgar el valencià culte, sinó també per a posar-lo a prova i mostrar que es pot assimilar i usar en la comunicació oral. Per

tant, els professors de les escoles i dels instituts tenen funcions privatives i, en conseqüència, són una part bàsica de Taula de Filologia Valenciana. Per això en acabar de descriure els objectius generals de l'organització dedicarem un apartat específic a la docència (§2.4).

2.2. NATURALESA DEL VALENCIÀ: UNA PROPOSTA

Completarem la descripció dels objectius finals dient quin és l'error bàsic que percebem en els enfrontaments socials dels setanta i els huitanta, ja que d'eixa interpretació són deduïbles un conjunt de principis per a solucionar la fractura social. Al nostre entendre, és poc adequat que, com a primer factor de la naturalesa del valencià, posem el tema de considerar si el valencià és una part de la llengua catalana o si és una llengua diferent del català. Hem de tindre molt en compte l'actitud dels sociolingüistes. Així, Mollà (2002: 43-74) ha mostrat dos fets vinculats: d'una banda, les definicions del concepte *llengua* són molt vagues; de l'altra, les realitats lingüístiques considerades llengües són enormement variables. Pel que fa a la causa de les variacions, està en factors socials i en causes polítiques, cosa que justifica una afirmació del sociolingüista valencià: el concepte *llengua* és més social i polític que no lingüístic (Mollà 2002: 45, 46).

Ací, no és cosa d'esplaiar-nos en el concepte *llengua*. Ens limitarem a complementar la relativització anterior. Per poc operatives que siguen les definicions del concepte *llengua*, si mirem què es considera *llengua* en l'àmbit de les llengües romàniques resoldrem la qüestió des del punt de vista purament lingüístic. Així, si els parlars de Castella, de Lleó, de la Manxa i d'Andalusia constitueixen una llengua, hem d'aplicar la mateixa deducció als parlars de les Illes Balears, del País Valencià i de Catalunya, perquè les diferències internes que podem trobar ací no són més grans que les diferències internes del castellà. I, en canvi, són molt més reduïdes que les que hi han entre els parlars de l'italià o de l'occità,

ja que en eixos territoris la llengua s'ha format en tot l'àmbit lingüístic, diversament del que deu haver passat en les llengües romàniques de la Península Ibèrica. Ací, els regnes cristians del nord peninsular s'expandiren, durant l'Edat Mitjana, cap al sud com a conseqüència de les conquestes als àrabs i, amb eixa expansió religiosa, política, econòmica i cultural, també es varen escampar cap al sud les llengües romàniques del nord. És comprensible, per tant, que les llengües romàniques de la Península Ibèrica tinguen moltes més poques diferències internes que les que trobem en italià o en occità.

Per a acabar de tancar el tema, hem de tindre en compte que, en el concepte *llengua*, importa tant el vessant social com el purament lingüístic. En concret, les llengües no són realitats fonamentalment del passat (com ara la identitat lingüística que teníem els valencians en els segles XIII, XIV i XV). Les llengües són, en primer lloc, una realitat que depén de la *voluntat* dels seus parlants. Si els parlants d'un idioma decidixen continuar parlant-lo, eixe idioma seguirà existint. En canvi, si prenen la decisió de canviar-lo per un altre, desapareixerà. Certament, hi han factors secundaris que afavorixen prendre un camí dels dos descrits; però, finalment, totes les llengües depenen de la voluntat dels seus parlants i, en eixe sentit, estan lligades a *projectes socials*. Un projecte social sem i decadent comporta una llengua sema i decadent; correlativament; un projecte social viu i expansiu afavorix l'ús de la llengua unida a eixe projecte.

Amb els factors anteriors sobre la naturalesa dels idiomes, ja en tenim prou per a traure deduccions sobre la realitat valenciana. La vaguetat del concepte *llengua* i la variabilitat que hi ha en la seua aplicació invaliden eixa noció com a mitjà adequat per a superar la divisió que hi ha entre els valencians. En efecte, eixes dos característiques de les llengües possibiliten que arribem a deduccions molt diferents i, per tant, difícilment ens posarem d'acord. Per a solucionar la divisió valenciana, necessitem un mitjà clar i unívoc. Entenem que arribarem a eixe objectiu si apliquem una *jerarquia*. Tota llengua permet establir molts objectius, però no tots tenen la mateixa importància. A fi de recuperar i aug-

mentar la cohesió de la societat valenciana, proposem esta jerarquia: el valencià deu ser, en primer lloc, la llengua pròpia del poble valencià, tal com ja reconeix l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana. Ara bé, si el valencià és la llengua pròpia dels valencians haurà de ser una senya d'identitat ben important de la societat valenciana. A més, a la vista que un idioma només existix si s'usa convindrem que, si assignem al valencià una funció important en la identitat valenciana, prou que haurem de potenciar el seu ús social (i més quan no són escassos els factors socials que dificulten o impedeixen l'ús públic del valencià).

Si acceptem la proposta anterior (que es reduïx a un principi i un objectiu: considerar el valencià com a component important de la identitat valenciana i potenciar l'ús social del valencià), haurem de convindre que, totes les altres qüestions, haurien d'estar supeditades als dos factors dits (com ara el nom del valencià –o els noms–; o la coordinació lingüística amb els balears i amb els catalans). Reduïm-ho a un resum:

2. Naturalesa del valencià. Principis:

- a. El valencià és la llengua pròpia de la societat valenciana i, per tant, deu ser un factor destacat de la identitat del poble valencià.
- b. Com que una llengua només existix si s'usa, la consideració del valencià com a component de la identitat valenciana implica dos accions complementàries: d'una banda, combatre els factors que s'oposen a l'ús públic del valencià; de l'altra, afavorir la identificació amb el valencià i el seu ús públic.
- c. Les altres qüestions lingüístiques (com ara els noms del valencià i les relacions lingüístiques entre els balears, els valencians i els catalans) deuen partir del respecte a les necessitats que comporten el principi dit (*a*) i els seus dos efectes (*b*).

Cal dir que, la proposta a què hem arribat, té l'aval d'estudis sociològics:

3. Coincidència entre la proposta feta i el resultat d'estudis sociològics.

- a. El pendent de la lleialtat lingüística respecte al component políti-

coidentitari nacional és major (0,494) que a la inversa (0,326), la qual cosa indica que un canvi en la posició politicoidentitària nacional afecta més la lleialtat lingüística que no a l'inrevés [...] Aquest resultat ens porta a la conclusió –que entenem rellevant, atesa la situació al País Valencià i les estratègies seguides fins ara– que la posició nacionalista afecta més la posició lingüística que no a l'inrevés. La qual cosa significa que resulta més efectiu promoure la lleialtat lingüística mitjançant la promoció del component politicoidentitari nacional que no esperar promoure aquest component nacional mitjançant la promoció de la lleialtat lingüística. I és molt rellevant, ja que aquest resultat ens porta a la conclusió de la inconveniència, de la ineficàcia de la lingüització de la política, que en diu Ninyoles (Castelló 2001: 191-192).

Respectant els principis i els objectius dits (2), Taula de Filologia Valenciana entén el terme *valencià* d'acord amb el dictamen que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua va aprovar el dia nou de febrer del 2005, el qual recull el consens filològic sobre la pertinença del valencià al mateix sistema lingüístic que el balear i el català.

2.3. OBJECTIUS A TERMINI MITJÀ DE TAULA DE FILOLOGIA VALENCIANA

L'altura dels objectius finals comporta que cal proposar uns objectius materialitzables que acosten cap a la meta buscada. Òbviament, la primera passa és la coordinació. Les accions personals sempre són respectables; però el treball d'una persona aïllada transcendeix molt poc en la seua societat. Si un professional de la llengua vol que la seua activitat repercutisca en la societat valenciana, deu buscar la coordinació, que ha d'abraçar els lingüistes, els historiadors

de la literatura, els docents i, en general, els professionals de la llengua. Quan considerem un idioma concret, la lingüística, la literatura i la docència deuen anar juntes a fi d'oferir als estudiants (inclosos els de les Facultats de Filologia) visions globals i conjuminades. El pol oposat d'eixa actuació són les interpretacions fragmentàries i aïllades, que no responen ni a la realitat ni a les necessitats de la societat. A més, la coordinació de lingüistes, d'historiadors de la literatura, de docents i de tècnics lingüístics (escriptors, assessors, correctors...) els enriqueix mútuament, perquè els lingüistes tenen més en compte les necessitats dels docents i les dels escriptors (i en general les exigències de la comunicació lingüística, que són tantes i tan variades). La coordinació dels professionals de la llengua també és positiva perquè els analistes de la literatura consideren més el mitjà lingüístic (que és un fonament indispensable de la creació literària) i l'aplicació de les interpretacions literàries a l'ensenyament mitjà.

Per una altra banda, tenim en compte la conveniència d'incloure algun dia professionals d'uns altres camps, com ara historiadors, sociòlegs, psicòlegs o pedagogs (4a). De fet, en el primer any de vida de Taula (2009) ja es varen incorporar persones externes al món de la filologia:

4. Objectius inicials de Taula de Filologia Valenciana.
  - a. Coordinar professionals de la llengua, sense renunciar a incloure en el futur científics d'uns altres camps (historiadors, sociòlegs, psicòlegs, pedagogs).
  - b. Seguir el camí que, a partir de Polanco (1984), intenta recuperar el fil de la Renaixença.

El punt de partida comú és aquell conjunt de treballs que vol conservar les característiques positives dels sixty i els setanta i, alhora, mira de recuperar el fil de la Renaixença (§1.5). De fet, la coordinació de professionals de la llengua hauria de potenciar el desplegament d'eixe camí i la transcendència a la societat valenciana i al valencianisme (objectius fonamentals, 1).

A termini mitjà, caldrà treballar en dos fronts bàsics. D'una banda, l'estudi

d'autors (o d'obres) desconegudes o marginades que poden repercutir favorablement en l'objectiu d'aconseguir una assumpció de valors valencians en tota la societat valenciana, siga quina siga la ideologia política que tinga cada u. Com ara, són ben importants els estudis que ha fet recentment Rafael Roca sobre Teodor Llorente. Encara que no tinguen la transcendència d'eixe autor, hi han molts més personatges (i obres) que es mereixen estudis, com ha mostrat López Quiles (2007: estudi de poetes romàntics cristians), o Colomer (2007: el valencianisme cristià dels anys trenta). En l'objecte d'estudi de Taula de Filologia Valenciana, també entraran els autors anteriors a 1800 si complixen la condició de ser aplicables a l'estudi del valencià culte actual o si tenen en compte la unió íntima que deu existir entre la creació literària i les necessitats de la persona i de la societat.

Si distribuïm els objectius a termini mitjà per camps temàtics homogenis, eixiran una vintena de classes d'investigacions:

5. Objectius a termini mitjà en llengua i en literatura valenciana.

- a. Estudi d'autors (o d'obres) que poden repercutir en l'assumpció de valors valencians en tota la societat valenciana. Causa:
  - i. Valors literaris marginats o ignorats.
  - ii. Aportacions a la conformació del valencià culte actual (o vàlids per a eixe objectiu).
- b. Estudiar autors que permeten delimitar i concretar quins són els criteris que, aplicats d'una manera constant, argumenten si un constituent lingüístic deu ser normatiu. Sense haver deduït criteris, no es pot treballar bé en el tercer objectiu.
- c. Analitzar camps lingüístics delimitats (paraules, construccions, camps semàntics, estructures fonètiques, afixos flexius, afixos derivatius) per a justificar o millorar el valencià culte.
- d. Descripció de com actua el valencià en constituents concrets, siga l'actual o siga el d'un període del passat. En els dos casos, els estudis

han de tindre la finalitat de solucionar problemes específics de l'actualitat. Les obres descriptives només adquirixen sentit ple quan van lligades a l'anàlisi de problemes actuals i a interpretacions que aporten solucions. Per la mateixa raó, no té sentit estudiar alguna parcel·la del passat sense lligar eixe estudi a un problema actual.

- e. Quan hi han divergències internes en valencià, fer propostes per a facilitar la unificació.
- f. Investigar si el valencià culte que la societat valenciana necessita (objectiu *c* i *d*) resultaria, en una mesura molt alta, d'una òsmosi entre el valencià que apareix en les obres literàries del passat i el valencià viu dels nostres dies.
- g. Buscar maneres equitatives i justes per a coordinar el balear, el valencià i el català.
- h. Analitzar les gramàtiques i els diccionaris valencians moderns per a extraure dos informacions: quina concepció tenien els autors estudiats de la teoria lingüística i de la normativa; i quines aportacions aplicables a l'actualitat han fet en cada camp.
- i. Contribuir a perfeccionar el diccionari i la gramàtica de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, siga en el vessant teòric o siga en el camp normatiu.
- j. Estudiar contrastivament les versions originals d'escriptors (com ara les creacions de Vicent Andrés Estellés) i les versions publicades per a inferir quines han sigut les intervencions del corrector i quina és la llengua realment creada. Estudiar quines intervencions han millorat objectivament el document.
- k. Indagar quina és la incidència de les normes en els parlants (sobretot en els usos orals cultes) per a comprovar quines s'han estés i quines troben dificultats.
- l. Analitzar quines són les causes de les dificultats, que poden ser pura-

ment lingüístiques (per raons d'estructures lingüístiques), pedagògiques (per la forma d'ensenyar la norma) o ideològiques (per les connotacions que comporta la norma). En les darreres causes, cal destacar les vinculacions a actituds ideològiques o polítiques.

- m. Investigar les tendències sociolingüístiques de la societat valenciana per a disposar de dades objectives que permeten incidir en les seues actituds lingüístiques.
- n. Indagar com afecta en l'ús del valencià l'augment poblacional provocat per la immigració, com també uns altres fenòmens vinculats a la globalització.
- o. Mitjans lingüístics i pedagògics per a contribuir a integrar els immigrants en la societat valenciana.
- p. Analitzar obres literàries valencianes lligant-les amb la societat de la seua època. L'objectiu és mirar si hi ha relació entre la recerca de l'escriptor i les necessitats de la societat valenciana coetània.
- q. A partir d'emmarcar els estudis de llengua i de literatura dins de la societat valenciana, fer aportacions per a solucionar qüestions simbòliques (com ara el nom de la llengua) i temes difícils (com ara les relacions lingüístiques i literàries dels valencians amb els balears i amb els catalans).
- r. Indagar quines repercussions tenen els programes de traducció automàtica (com ara el Salt) sobre el valencià culte.
- s. Investigar el model de llengua dels mitjans de comunicació digitals, tant quant als usos editorials com als espais de participació dels lectors.
- t. Estudiar quin model de llengua usen els valencians que treballen com a docents en les Illes Balears o en Catalunya, i argumentar com convindria que actuaren.

En el camp lingüístic, les visions panoràmiques (com la de Polanco 1984, o les prolongacions de Saragossà 2000; 2007: §1) són útils per a mostrar que

el camí que ha seguit la llengua culta té absències o errors significatius. Però la solució dels problemes lingüístics demana molt sovint que elaborem monografies per a cada paraula i cada construcció, d'acord amb les possibilitats següents:

6. Monografies lingüístiques que busquen els objectius citats en (4c-g). Aplicació a cada part de la teoria lingüística:
  - a. En el lèxic.
    - i. Lèxic popular que convé conservar i potenciar.
    - ii. Lèxic que ompli buits i, per tant, hauríem d'incorporar.
    - iii. Lèxic popular que és preferible rectificar, és a dir, substituir-lo per un altre.
  - b. En la flexió o morfologia.
    - i. Flexió popular del nom i del verb que convé conservar i potenciar.
    - ii. Flexió nominal i verbal que hauríem de rectificar.
  - c. En la sintaxi.
    - i. Estructures sintàctiques populars que convé conservar i potenciar.
    - ii. Estructures sintàctiques que omplin buits i, per tant, hauríem d'incorporar.
    - iii. Estructures sintàctiques populars que és preferible rectificar.
  - d. En la fonètica.
    - i. Estructures fonètiques populars que hauríem de conservar i potenciar.
    - ii. Estructures fonètiques populars que convé rectificar.
  - e. En l'ortografia.
    - i. Mirar si, en l'adaptació de cultismes, hi han incoherències o violacions de les estructures fonètiques del valencià, les quals dificulten l'assimilació (hi ha poca homogeneïtat en *limitrof* i *unànime*, i l'estructura tonal del valencià comporta *unànim*, forma que escriuen espontàniament moltes persones com a conseqüència de l'acord que té amb les estructures del valencià).

- ii. Estudiar si hi han grafies que no responen ni a l'etimologia, ni a la llengua medieval, i compliquen innecessàriament el domini de l'ortografia o violen les característiques sil·làbiques del valencià.
- f. En la derivació.
  - i. Afixos derivatius populars que convé conservar i potenciar.
  - ii. Afixos derivatius populars que hauríem de rectificar.
- g. En la fraseologia.
  - i. Fraseologia que és preferible conservar i potenciar.
  - ii. Fraseologia que ompli buits i, per tant, convé incorporar.
  - iii. Fraseologia que hauríem de rectificar.

Les monografies dites seran una ajuda per a facilitar que l'Acadèmia Valenciana de la Llengua normativitze fonamentant-se en estudis i en argumentacions.

Les investigacions de llengua i de literatura valencianes haurien de confluïr per a aportar instruments que siguen útils als autors que treballen en diversos camps socials, començant per l'assignatura de valencià i els cursos per als exàmens de la Junta Qualificadora. Els manuals destinats a eixes matèries haurien de millorar molt, tant des del punt de vista lingüístic com des del sociolingüístic i des del literari. Realment, el fet de tindre tres hores setmanals de valencià durant molts anys hauria de tindre una incidència important en la formació cívica dels alumnes (i també en la formació de lectors habituals en valencià), cosa que majoritàriament ara no passa. Ara bé, els autors dels manuals difícilment podran millorar-los si no els arriben obres amb materials que ells puguen aplicar quan elaboren llibres per a les escoles, per als instituts i per a les proves de la Junta Qualificadora.

Les investigacions també haurien de desembocar en propostes sobre la llengua usada en els mitjans de comunicació públics (com ara Canal 9); o recomanar als autors de les gramàtiques valencianes quina quantitat de regles poden demanar als lectors (condició que haurien d'aclarir els psicòlegs) i de quina manera és més eficaç plantejar cada qüestió a fi que les normes siguen assimi-

lables i practicables en el valencià oral públic (objectiu que depén dels lingüistes i dels pedagogs).

Un altre fruit hauria de ser la confecció d'obres en què es puguen formar, d'una manera argumentada i fonamentada, els locutors, els periodistes, els escriptors i els correctors (cosa que depén dels lingüistes). Actualment, els professionals de la llengua que volen una formació racional no disposen de llibres en què cada norma vaja argumentada (i també amb indicació de l'autor i l'obra que l'ha introduïda, §1.6, 7-9). Per una altra banda, tenint en compte que s'han escampat entre els correctors normes sense fonamentació pública (§1.6, 8; §1.8, 22, 25) convé mirar si els manuals actuals procuren ajustar les regles a les que conté la gramàtica de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua i el futur diccionari. Com que les normes sempre són limitades i tota llengua és pràcticament infinita, davant de qualsevol absència un autor deu dirigir-se a l'Acadèmia Valenciana de la Llengua per a que resolga el dubte. Ací ho tenim en esquema:

7. Investigacions en temes socials, a voltes en col·laboració amb sociòlegs, amb psicòlegs i amb pedagogs.
  - a. Analitzar parcel·les dels manuals de valencià i oferir alternatives que solucionen les deficiències trobades.
    - i. Ensenyament elemental.
    - ii. Ensenyament mitjà.
    - iii. Manuals per a l'examen de la Junta Qualificadora.
  - b. Buscar una gramàtica pedagògica, és a dir, que expose els conceptes de la teoria lingüística d'una manera coherent i comprensible (com ara, no podem usar un terme teòric sense explicar-lo; o, en l'explicació d'un concepte lingüístic, no podem usar tèmens teòrics que encara no hàgem explicat).
  - c. Estudiar si, en les gramàtiques, cada regla de la normativa s'exposa d'una manera comprensible i assimilable.

- d. Investigar si, la quantitat de normes que els manuals demanen als lectors que aprenen, és assimilable.
- e. Mirar si hi ha acord entre les normes dels manuals i el diccionari i la gramàtica de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- f. Analitzar els encerts i les limitacions que hi han en l'ús del valencià en mitjans de comunicació públics, amb una alternativa per a les limitacions.
- g. Investigar noves metodologies per tal d'aproximar l'educació literària i lingüística en valencià a l'alumnat d'educació primària i secundària, tenint en compte la nova realitat global i el gir pedagògic que ha de suposar una escola basada en competències.
- h. Elaborar materials per a la formació dels professionals de la llengua (tota classe de docents, periodistes, escriptors, correctors, locutors), sempre argumentats i fonamentats.

2.4. APLICACIONS SOCIALS. L'ENSENYAMENT DEL VALENCIÀ

Des d'un punt de vista qualitatiu, els manuals destinats a ensenyar el valencià són l'aplicació social més important en què treballarà Taula de Filologia Valenciana. Eixe factor justifica que dediquem un apartat a descriure els objectius bàsics dels manuals de valencià. Els estudis sobre la llengua i la literatura valenciana deuen estar orientats per dos objectius que deriven de la jerarquia proposada més amunt (§2.2, 2): afavorir la identificació com a valencians i estar convençuts que el valencià és un factor important de la identitat valenciana. En la jerarquia d'objectius, eixos dos són els més importants i, per tant, els primers:

8. Estudi de la llengua i la literatura valenciana: els dos primers objectius.
  - a. Afavorir la identificació com a valencians.
  - b. Potenciar la convicció que el valencià és un factor important de la identitat valenciana.

En el camp específic de la llengua, el sentiment identitari ha de tindre al costat l'impuls a usar el valencià en la comunicació pública (9a). En conseqüència, els cursos de llengua han d'evitar tot allò que dificulte o entrebanque l'ús del valencià i, correlativament, deuen buscar mitjans adequats per a facilitar l'ús. Eixe panorama permet deduir quin és el quart objectiu fonamental: treballar per a anar acostant-nos a un model lingüístic valencià que siga *identificador, assimilable i practicable* en la comunicació oral pública (9b):

9. Objectius tercer i quart dels cursos de valencià.
  - a. Impulsar a usar el valencià en la comunicació pública.
  - b. Aconseguir un model lingüístic que siga identificador, assimilable i practicable en la comunicació oral pública.

No cal dir que la identificació es referix a la societat valenciana (objectiu número 1, 8a). Els constituents identificadors són variables al llarg de la història. A més, és un camp en què la quantitat intervé i, com a conseqüència, els constituents identificadors no tenen fronteres nítides. Però, eixes dificultats, no invaliden la necessitat de treballar per a arribar a un valencià culte identificador.

L'assimilació i la practicabilitat han de tindre com a punt de referència els valencians de cultura mitjana. Contra una opinió relativament estesa, les normatives lingüístiques no estan fetes bàsicament per als escriptors, sinó per als parlants de cultura mitjana, que són quasi tota la població. Una lliçó europea del segle XX és que la llengua dels mitjans de comunicació és el model decisiu. En els idiomes no marginats en la seua societat, la supeditació de la llengua literària al model dels mitjans de comunicació ha comportat la reducció de la distància entre la llengua considerada culta i la llengua espontània (Sifre 2004: 67-88). En definitiva, ha d'existir unió i continuïtat entre el valencià escrit i el valencià oral públic. Ben mirat, quan un professional de la llengua (com ara un docent, un lingüista o un escriptor) no assimila una norma, ja pot deduir què passarà en el gros de la població valenciana.

En la docència, hem d'ensenyar el valencià evitant l'error de la «corrupció» (§1.6) i allò que comporta eixa ideologia normativa: fer manuals i cursos de llengua que, en la pràctica, són una concatenació infinita de «correccions». Seguint la descripció de Coromines (§1.6, 4), la docència del valencià no deu ser *negativa*, sinó *constructiva*: hem de mostrar quantes característiques positives (i imprescindibles) hi han en el valencià tradicional; i hem d'ensenyar que les estructures fonamentals de la llengua apareixen quan parlem amb els familiars o els amics, de tal manera que el valencià culte ha d'estar íntimament unit al valencià parlat (en concret, les estructures lingüístiques del valencià parlat deuen ser, en general, el fonament del valencià culte, 10a-c). En les poblacions on el valencià és molt minoritari (com ara el Port de Sagunt, Segorb, Requena, Villena o Oriola), la referència serà el valencià popular de les poblacions pròximes). Convé notar que, eixa manera d'actuar (10a-c), no és nova, ja que és la que procura practicar la *Gramàtica valenciana raonada i popular* (Saragossà 2003):

10. Ensenyament del valencià: deu ser constructiu. Tres concrecions (*a*, *b*, *d*).
  - a. Ha d'estar arrelat a les característiques positives (i imprescindibles) que hi han en el valencià tradicional.
  - b. Ha de mostrar que les estructures lingüístiques fonamentals apareixen en les converses quotidianes.
  - c. Conseqüència: les estructures lingüístiques del valencià parlat deuen ser, en general, el fonament del valencià culte.
  - d. Les lectures d'obres literàries deuen mostrar que el valencià culte actual està lligat a les millors obres del passat. Cal dir que, el recurs al passat, ha de seguir sempre els mateixos criteris, que hem d'aplicar d'una manera constant.

La unió entre el valencià col·loquial i el valencià culte s'ha de completar amb les obres literàries estudiades, que deuen lligar el valencià culte actual al valencià històric (especialment en l'ortografia i en els constituents lingüístics no estructurats, 10d). Quant a les rectificacions de la forma de parlar dels alumnes, han

d'aparéixer en el darrer lloc i, més que formular-les, s'han d'insinuar (com ara a través de la llengua en què estan redactats els manuals). L'escola valenciana (convé insistir) ha de ser positiva i constructiva, mai repressiva.

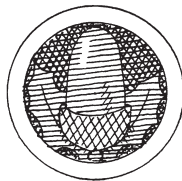
Si l'ensenyament del valencià i la seua literatura (en els llibres, en les escoles i en els instituts, i en els cursos per a superar les proves de la Junta Qualificadora) respon a les condicions exposades en 10, s'encaminaria cap a potenciar quatre sentiments ben importants:

11. Sentiments que el camí constructiu potencia en els alumnes

- a. En primer lloc, augmenta la nostra identificació com a valencians
- b. En segon lloc, contribuïx a fer que admirem i valorem més el valencià
- c. En tercer lloc, ajuda a sentir-nos més orgullosos del valencià
- d. En quart lloc, impulsa a confiar més en la personalitat del poble valencià

En realitat, els quatre sentiments de 11 desemboquen en l'objectiu lingüístic més important: afavorir que usem el valencià en la comunicació pública (9a). Realment, una persona que veu el valencià com a un component de la seua identitat (11a); una persona que admira i valora el valencià (11b) i, eixe sentiment, li dóna orgull (11c) i confiança (11d); una persona amb eixos quatre sentiments tendirà a usar el valencià en la comunicació pública. Per contra, actuarà d'una manera prou diferent un valencià que sàpia parlar en valencià però que no tinga els sentiments dits.

Taula de Filologia Valenciana

BIBLIOGRAFIA

- ACADEMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2006): *Gramàtica normativa valenciana*. València.
- ARCHILÉS, Ferran, MARTÍ Manuel (2001): «Satisfaccions gens innocents. Una reconsideració de la Renaixença valenciana», *Afers* 38, p. 157-178.
- (2001*b*): «Ethnicity, region and nation: Valencian identity and the Spanish nation-state», *Ethnic and Racial Studies* 24-5, p. 779-797.
- ARCHILÉS, Ferran, i Manuel MARTÍ (2002): «Renaixença i identitats nacionals al País Valencià», dins *Bernat i Baldoví i el seu temps* (Miquel Nicolàs, ed.), Universitat de València, p. 51-72.
- ARIÑO, Antonio (1992): *La ciudad ritual: la fiesta de las fallas*. Barcelona, Dirección General de Cooperación Cultural.
- BOFARULL, Antoni de, i Antoni BLANCH (1867): *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona, Espasa Hermanos. Edició facsímil de Llibreries París-València, València, 2000. Reproduït parcialment en *Escrits lingüístics*, Barcelona, Alta Fulla, 1987, p. 205-230.
- BOIRA, Josep Vicent (2002): *Euram 2010, la via europea*. València, Ed. Eliseu Climent.
- (2007): *València i Barcelona: retorn al futur*. València, Ed. Eliseu Climent.
- BONET, Sebastià (2000): *Les gramàtiques normatives valencianes i balears del segle XX*. València, Universitat de València.
- CASANOVA, Emili (1990): «Elements per a una proposta lèxica», *La llengua als mitjans de comunicació* (A. Ferrando, ed.), València, Institut de Filologia Valenciana-Universitat de València, 101-148.
- (1998): «El lèxic valencià entre la llengua col·loquial i la normativa», *Un món de llengües. Actes de les V-IX Jornades de Sociolingüística de la Nucia (Marina Baixa)*, a cura de M.A. Cano, J. Martines i V. Martines. Alcoi, Ed. Marfil, 65-80.

- (2002): «El lèxic valencià en el diccionari Fabra de 1932», *Catalan Review. International Journal of Catalan Culture*, XVI, 1-2, p. 51-70.
- CASTELLÓ, Rafael (2000): «Algunes hipòtesis sobre els nacionalismes dels valencians», *Diàlegs. Revista d'Estudis Polítics i Socials*, 8: 57-90.
- (2001): «Les posicions nacionals al País Valencià i Catalunya: diferències en la composició de la definició nacional de la realitat», *Quaderns de ciències socials* 5, p. 3-54.
- (2001b): «Nacionalismes i actituds lingüístiques al País Valencià: una aproximació», en Toni Mollà (ed.), *Ideologia i conflicte lingüístic*. Alzira: Bromera: 145-200.
- (2006): «El perfil psicològic i nacional dels valencians», en G. Sanginés i À. Velasco (ed.), *Identitats*. Catarroja, Editorial Afers, p. 85-109.
- COLOMER, Agustí (1996): *Retrobar la tradició. El valencianisme d'inspiració cristiana de la postguerra a la transició*. València, Ed. Saó.
- (2007): *Temps d'acció. Acció Nacionalista Valenciana (1933-1936)*. València, Ed. Denes.
- COLOMINA I CASTANYER, Jordi (1995): *Els valencians i la llengua normativa*. Alacant, Institut de Cultura "Juan Gil-Albert".
- (1999): *Dialectologia catalana. Introducció i guia bibliogràfica*. Alacant, Universitat d'Alacant.
- COROMINES, Joan (2006): *Epistolari Joan Coromines & Sanchis Guarner*. A cura de Josep Ferrer i Joan Pujadas. Barcelona, Curial.
- DCVB = A.M. ALCOVER i F.B. MOLL (1926-1968): *Diccionari Català-Valencià-Balear*. Palma de Mallorca, Ed. Moll, 10 vols.
- DGLC = P. FABRA (1932): *Diccionari General de la Llengua Catalana*. Barcelona, Edhasa.
- DIEC = Diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (1995): *Diccionari de la Llengua Catalana*. Barcelona/Palma/València. Edicions 62. Segona edició, 2007.
- FABRA, Pompeu (1911): *Qüestions de gramàtica catalana*. Barcelona.

- FABRA, Pompeu (1918): *Gramàtica catalana*. Barcelona, Aqua. Edició de 1981.
- (1919-28): *Converses filològiques*. Barcelona, Barcino. Edició de S. Pey (1954-55), dos volums, Barcelona, Barcino, i de J. Rafel (1983–), dos volums per ara, Barcelona, Edhasa. Citem primer l'edició de Rafel, excepte que indiquem el contrari.
- FERRANDO, Antoni (ed.) (1990b): *La llengua als mitjans de comunicació*. València, Institut de Filologia Valenciana-Universitat de València.
- FERRER PASTOR, Francesc (1956): *Diccionari valencià ordenat alfabèticament per a servir de 'Diccionari de la rima'*. Amb la col.laboració de Josep Giner. València, Frederic Domènech.
- (1994): *Gramàtica Valenciana*. València, Denes.
- GDLC = *Gran Diccionari de la Llengua Catalana* (1998). Barcelona, Enciclopèdia Catalana.
- HAUF, Albert (1983): «Francesc Eiximenis» i «Pròleg» a una selecció de *Lo Crestià*, de Francesc Eiximenis. Barcelona, Edicions 62, 1983, p. 5-30.
- (1995): «Sor Isabel de Villena», pròleg a una selecció de la *Vita Christi* de sor Isabel de Villena. Barcelona, Edicions 62, 1995, p. 5-60.
- (2000): *L'home que riu: entorn a la paròdia medieval*. Manacor, Papers de sa Torre.
- HERNÁNDEZ i MARTÍ, Gil-Manuel (1995): «El reinvent d'una tradició: la festa de les Falles sota el franquisme», *El Contemporani*, 6/7.
- (1996): *Falles i franquisme a València*. Catarroja, Afers.
- (1997): «Blaverisme i valencianisme faller (arrels festives d'un moviment tardo-franquista)», *L'Avenç*, 214.
- (1999): «Una reflexió al voltant de la cultura popular valenciana», *Arxius de Sociologia*, 3.
- (2002): *La festa reinventada: calendari, política i ideologia en la València franquista*. València, Universitat de València.

- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1992): *Documents de la secció filològica. II*. Barcelona.
- (1996): *Documents de la secció filològica. III*. Barcelona.
- LÓPEZ QUILES, Antoni (2007): *Trama i ordit. Sobre l'aportació de la fe a la literatura valenciana contemporània*. València, Denes.
- MARTÍ, Manuel (1998): «Liberalism, Democracy, Nation-State: A Valencian Perspective (1875-1914)», *Bulletin of Hispanic Studies* 75-5, p. 103-116.
- (2000/01): «Alternativa nacional i història», *Hac* 1, p. 25-38.
- MARTÍ, Manuel, ARCHILÉS, Ferran (1999): «La construcció de la nació espanyola durant el segle XIX: logros y límites de la asimilación en el caso valenciano», *Ayer* 35, p. 171-190.
- (2001): «Liberalismo, democracia, Estado-nación: una perspectiva valenciana (1875-c.1914)» en P. PRESTON e I. SAZ (eds.): *De la revolució liberal a la democràcia parlamentaria. Valencia (1808-1975)*, Madrid-València, Biblioteca Nueva – UV/EG – Fundació Cañada Blanch, 2001, p. 143-162.
- MARTÍ MESTRE, Joaquim (1994): *El Llibre de Antiquitats de la seu de València. Estudi i edició*. Dos volums. València, Universitat de València.
- (1997): *Literatura de canya i cordell al País Valencià. Els col·loquis de temàtica jocosa i satírica. Edició i estudi lingüístic*. València, Denes.
- (1998): «L'ortografia al segle XVIII al País Valencià. Entre la tradició i la innovació. Les propostes de Joan Baptista Escorigüela», *Llengua & Literatura. Revista anual de la Societat Catalana de Llengua i Literatura*, 9, Barcelona, 101-151, 1998.
- MAS, J. À. (2008): *El morfema ideològic. Una anàlisi crítica dels models de llengua valencians*, Benicarló, Onada Edicions.
- MESEGUER, Lluís (1997): «Oralitat i literatura actual», dins *Literatura oberta*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 43-68.
- (1997b): «La poètica de Carles Salvador i la generació de 1930», *Caplletra*, 16, p. 127-150.

- MESEGUER, Lluís (2002): «Literatura catalana i llenguatges de l'espectacle: una presentació», *Caplletra*, 33, p. 9-22.
- (2009): *Antologia d'escriptors castellanencs. Les lletres de Castelló de la Plana i les comarques valencianes del nord en les primeres dècades del segle XX*. València, Acadèmia Valenciana de la Llengua.
- MOLLA, Toni (1990): *La llengua dels mitjans de comunicació*. Alzira, Edicions Bromera.
- (2002): *Manual de sociolingüística*. Alzira, Bromera.
- NEBOT, Josep (1894): *Apuntes para una gramática valenciana popular*. València. Reproducció facsímil de la Llibreria París-València, València, 1996.
- PAZOS, Maria Lluïsa (1992): *L'amença del català light*. Barcelona, La Busca.
- POLANCO, Lluís B. (1984): «La normativa al País Valencià. Problemàtica i perspectives», *Problemàtica de la normativa del català. Actes de les Primeres Jornades d'estudi de la llengua normativa*, 1983. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 107-146.
- (1990): «Reflexions sobre el model lingüístic dels mitjans de comunicació valencians», *La llengua als mitjans de comunicació* (A. Ferrando, ed.), València, Institut de Filologia Valenciana-Universitat de València, 25-50.
- (1990b): «Elements per a una proposta morfosintàctica», *La llengua als mitjans de comunicació* (A. Ferrando, ed.), València, Institut de Filologia Valenciana-Universitat de València, 65-100.
- RAFANELL, AUGUST (1991): *Un nom per a la llengua. El concepte llemosí en la història del català*. Barcelona, Empúries.
- (1999): *La llengua silenciada*. Barcelona, Empúries.
- (2000): *El català modern (set estudis d'història cultural)*. Barcelona, Empúries.
- REIG, Eugeni S. (1997) *Valencià en perill d'extinció*. Segona edició (molt eixamplada), 2005. Editat per l'autor. València.
- (2002) «Valencià en perill d'extinció: les raons d'un llibre». Estudis del valencià d'ara. Actes de IV Congrés de Filologia Valenciana del 20 al 22 de maig de 2000 en homenatge al doctor Joan Veny. Denes. València.

- REIG, Eugeni S. (2007) «L'aportació lèxica de Jordi Valor». *Jordi Valor i Serra, el mestre que estimava les paraules: aportació lingüística, literària i llegendària*. Edició a cura de Joan M. Perujo Melgar, Universitat d'Alacant, Departament de Filologia Catalana. Alacant
- (2008) *Les nostres paraules*. Acadèmia Valenciana de la Llengua. València
- REVISTA D'ESTUDIS FALLERS. QUADERNS D'INVESTIGACIÓ SOCIAL DE LA FESTA. Revista anual, des de 1994. València, dirigida per Gil-Manuel Hernández.
- ROCA, Rafael (2002): «Bernat i Baldoví vist pels renaixencistes valencians», dins *Bernat i Baldoví i el seu temps* (Miquel Nicolàs, ed.), Universitat de València, p. 395-410.
- (2004): *Teodor Llorente, el darrer patriarca*. Alzira, Bromera.
- (2007): *Teodor Llorente, líder de la Renaixença valenciana*. València, Publicacions de la Universitat de València.
- (2007b): *Teodor Llorente i la Renaixença valenciana*. València, Institució Alfons el Magnànim.
- SANCHIS GUARNER, Manuel (1950): *Gramàtica valenciana*. València, Torre. N'hi ha una reedició facsímil de 1993, Barcelona, Alta Fulla, amb un estudi preliminar d'Antoni Ferrando.
- SARAGOSSÀ, Abelard (2000): *El valencià del futur. Una contribució ideològica*. Benicarló, Alambor. Segona edició (revisada i augmentada), 2002.
- (2003): *Gramàtica valenciana raonada i popular. Els fonaments*. Gandia, CEIC Alfons el Vell. Cite per la segona edició (revisada i augmentada), València, Tabarca Llibres, 2005.
- (2007): *Reivindicació del valencià. Una contribució*. València, Tabarca Llibres.
- SEGARRA, Mila (2000): «Pompeu Fabra i el català de Barcelona», dins *Simposi Pompeu Fabra, Jornades Científiques de l'Institut d'Estudis Catalans*, Joan Argenter (ed.), Barcelona, p. 199-226.
- SIFRE, Manuel (2004): *Llengua i dialecte*. Alzira, Bromera, 2004

- SIFRE, Manuel (2004*b*): «Morfologia: flexió», en *Morfologia catalana* (Pérez Saldanya & Sifre & Todolí), Barcelona, Editorial Universitat Oberta de Catalunya, p. 81-212.
- SOLÀ, Joan (1994): *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Barcelona. Empúries.
Cite per la segona edició, que conté un apèndix.
- (2003): *Ensenyar la llengua*. Barcelona, Empúries.
- TOUTAIN, Ferran i Xavier PERICAY (1986): *Verinosa llengua*. Barcelona, Empúries.
- VALOR, Enric (1977): *Curs mitjà de gramàtica catalana referida especialment al País Valencià*. València, 3i4.

